

日本におけるイスラム教と他の宗教

Editörler: **Şevket Özcan & Higashitotsu Kutluk**

Japonya'da İslâm
ve Diğer Dinler

ŞEVKET ÖZCAN Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun (2003) oldu. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Dinler Tarihi Anabilim Dalında yüksek lisansını (2013) ve doktorasını (2016) tamamladı. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Dinler Tarihi Anabilim Dalında öğretim üyesidir.

HIGASHITOTSU KUTLUK Xin Jiang Üniversitesinde filoloji alanında lisans eğitimini (1991) tamamladı. Kagoshima Üniversitesinde filoloji alanında yüksek lisansını (2005) ve doktorasını (2008) tamamladı. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi Japonca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalında öğretim üyesidir.

Pınar Yayınları
Bereketzade Mah. Okçu Musa Cad. No: 11/3
Beyoğlu-İstanbul
Tel: 0212 293 90 41
www.pinaryayinlari.com bilgi@pinaryayinlari.com
Yayınevi Sertifika No: 45508

Japonya'da İslam ve Diğer Dinler
EDİTÖRLER Şevket Özcan & Higashitotsu Kutluk

copyright 2025 © pınar yayınları

Pınar Yayınları ◆ 619
Araştırma-İnceleme ◆ 42
ISBN 978-975-352-988-4

Birinci Baskı Kasım 2025

YAYINA HAZIRLAYANLAR Ahmet Yasin & Hanne Meryem
KAPAK Ömer Faruk Yıldız
SAYFA DÜZENİ Tekin Öztürk

BASKI ACK Ajans
Mahmutbey Mah. Taşocağı Yolu Cad.
Ağaoğlu 212 Myoffice No: 344
Bağcılar/İstanbul
Sertifika No: 53569

JAPONYA'DA İSLAM VE DİĞER DİNLER

EDİTÖRLER Şevket Özcan & Higashitotsu Kutluk

45.YIL

İçindekiler

SUNUŞ
ŞEVKET ÖZCAN& HIGASHITOTSU KUTLUK 9

TAKRİZ
MUSA KAZIM ARICAN 11

TAKDİM
ALİ OSMAN KURT 13

BİRİNCİ BÖLÜM
JAPONYA'DA İSLAM VE MÜSLÜMANLAR 15

JAPONYA'DA DİNLER
DURMUŞ ARIK 17

JAPONYA'DA İSLAM'IN GELİŞİM SÜRECİ VE JAPONYA'DA İLK MÜSLÜMANLAR
MEHMET ÇAKIRTAŞ 47

BİR JAPON'UN MÜSLÜMAN OLMA SÜRECİ: OTOETNOGRAFİK BİR SOSYAL ANTROPOLOJİ DENEMESİ
HIROKI WAKAMATSU 77

PREACHING ISLAM IN JAPAN: STRATEGIES OF DA'WA BEYOND RELIGIOUS COMPARISON
TAKAHIRO HIRANO 97

JAPONYA'DA DİNÎ VE KÜLTÜREL HOŞGÖRÜ ANLAYIŞININ TEMEL FAKTÖRLERİ: ŞİNTO-BUDİST PERSPEKTİFTEN TÜRKİYE VE İSLAM'A BAKIŞ
HÜSAMETTİN KARATAŞ 111

TOKYO'DA YAYIMLANAN *MEKTEB-İ İSLAMİYE* MECMUASI HAKKINDA
HIGASHITOTSU KUTLUK 127

JAPONYA'DA İSLAM DİN EĞİTİMİ
MUHAMMED ALİ YAZIBAŞI 143

JAPON İSLAM'INDA TANRI TİPOLOJİLERİ
YETKİN KARAOĞLU 157

JAPON MEDYASINDA İSLAM'IN TEMSİLİ:
11 EYLÜL SONRASI ALGI, SÖYLEM VE DÖNÜŞÜM
HATİCE ACAR 177

İKİNCİ BÖLÜM
JAPONYA'DA HZ. MUHAMMED, KUR'AN VE HADİS ARAŞTIRMALARI 195

JAPONYA'DA DİN BİLİMLERİ
DURMUŞ ARIK 197

HZ. MUHAMMED'İN JAPONYA'DA ANLAŞILMASI: JAPONYA İSLAMİYAT ÇALIŞMALARINDA HZ. MUHAMMED
SEYFETTİN ERŞAHİN 225

JAPONYA'DA HADİS ARAŞTIRMALARI
ŞUAYİP SEVEN 257

JAPONYA'DA İSLAM ALGISI VE JAPONCA KUR'AN TERCÜMELERİ ÜZERİNE
NURULLAH SAT 275

TOSHİHİKO IZUTSU (1914-1993) VE KUR'AN'A SEMANTİK YAKLAŞIM
HALİL ŞİMŞEK 295

TOSHIHIKO IZUTSU SONRASI JAPONYA'DA KUR'AN ARAŞTIRMALARININ SEYRİ
ESRA ERDOĞAN ŞAMLIOĞLU 313

TOSHIHIKO IZUTSU'NUN *İSLAM DÜŞÜNCESİNDE İMAN KAVRAMI* ADLI ESERİNİN KELAM AÇISINDAN DEĞERİ
MAHMUT YUSUF MAHİTAPOĞLU 321

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
JAPONYA'DA TASAVVUF VE KARŞILAŞTIRMALI ARAŞTIRMALAR ... 339

JAPON ŞARKİYATÇI TOSHIHIKO IZUTSU'DA TASAVVUF ARAŞTIRMALARI
MAHMUD ESAD ERKAYA 341

LOVE IN SUFISM AND JAPANESE BUDDHISM: HUMAN LOVE AND DIVINE LOVE/COMPASSION
TOSEI SANO 357

ULTIMATE REALITY AND FORMLESS TRUTH: NEO-PLATONIST PERSPECTIVES IN RŪMĪ'S TEACHINGS AND THEIR CONSONANCE WITH BUDDHIST THOUGHT
SEPIDEH AFRASHTEH 369

JAPONYA'DA BİR RAHİP, ANADOLU'DA BİR ŞEYH: DİNLER TARİHİ PERSPEKTİFİNDEN RAHİP KŪKAİ VE ŞEYH ALİ SEMERKANDÎ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR OKUMA
İBRAHİM EMRE ŞAMLIOĞLU 389

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
JAPONYA'DA DİĞER DİNLER 403

ŞİNTOİZM VE JAPON İŞ AHLAKI
HASAN YÜCEL BAŞDEMİR 405

THE MAHĀYĀNA MODE OF THOUGHT AND EMERGENCE OF THE PURE LAND BUDDHISM
THE PHILOSOPHICAL BACKGROUND OF JAPANESE PURE LAND
MITSUYA DAKE 411

JAPONYA'DA HALK İNANIŞLARININ GÖSTERGESİ OLARAK SETSUBUN BAYRAMI
HALİL İBRAHİM ŞENAVCU 425

JAPONYA'DA BUDİST HEYKEL SANATININ DİNÎ VE ESTETİK DİNAMİKLERİ
SELİN ÖZDEMİR 447

JAPONYA'DA KATOLİK MİSYONUNUN GELİŞİMİ VE KURUMSALLAŞMASI
AHMET TÜRKAN 461

JAPONYA'DA EVANJELİZM
ŞEVKET ÖZCAN 473

JAPONYA'DAKİ YAHUDİ TOPLUMU: TARİH, KÜLTÜR VE SOSYAL DİNAMİKLER
MUHAMMED GÜNGÖR 487

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE
DİNLER TARİHİ ESERLERİNDE JAPON DİNLERİ
RABİA KOCATAŞ 503

BEŞİNCİ BÖLÜM
JAPONYA'DA AHLAK VE KÜLTÜREL YAKLAŞIMLAR 529

ABDÜRREŞİD İBRAHİM'İN İSLAM TASAVVURU
ATİK AYDIN 531

AHLAK EĞİTİM YAKLAŞIMLARI ÇERÇEVESİNDE JAPON AHLAK EĞİTİMİNE GENEL BİR BAKIŞ
VAHDEDDİN ŞİMŞEK 543

TÜRK-JAPON DOSTLUĞUNUN GERÇEK KÖPRÜSÜ BİR JAPON KADIN: KEIKO MARUISHI
RYOKO ASANO 565

MIYADAIKU MARANGOZLARININ BİLGİ AKTARIM YÖNTEMLERİ: JAPONYA VE TÜRKİYE'DEKİ DEĞERLERİN BENZERLİKLERİ
KENZO ISHIDA 571

KURGUDAN EĞİTİME: *DEATH NOTE* ANİMESİNDE DİN, DEĞER VE AHLAK MOTİFLERİNİN İNCELENMESİ
ASLIHAN AYBÜKE ŞAHİN 579

SUNUŞ

ŞEVKET ÖZCAN* & HIGASHITOTSU KUTLUK**

Bu kitap "Japonya'da İslam ve Diğer Dinler" adıyla 13 Mayıs 2025 tarihinde Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından düzenlenen sempozyumda sunulan metinlerden oluşmaktadır ve alanında bir ilk olma iddiası taşımaktadır. Nitekim Japonya, geleneksel dinî yapıları, modernleşme sürecindeki seküler dönüşümleri ve küreselleşmenin etkisiyle şekillenen yeni dinî arayışları bünyesinde barındıran çok katmanlı bir dinî coğrafyadır. Bu bağlamda Japonya'daki İslam varlığı ve İslam'ın yerel dinî yapılarla kurduğu ilişkiler, sadece teolojik bir mesele değil; aynı zamanda kültürel etkileşim, kimlik oluşumu, karşılıklı algılar ve medeniyetler arası ilişkiler açısından da önemli bir inceleme alanı oluşturmaktadır.

Elinizdeki Japonya'da *İslam ve Diğer Dinler* kitabı, Japonya'daki İslami varlığı tarihsel, sosyolojik, felsefi ve kültürel boyutlarıyla ele alırken; aynı zamanda Şintoizm, Budizm, Hristiyanlık ve Yahudilik gibi Japonya'daki diğer dinî geleneklerin yapısal, tarihsel ve kültürel özelliklerine de dikkat çekmektedir. Eser, alanında uzman akademisyenlerin katkılarıyla, disiplinler arası bir metodoloji benimseyerek hazırlanmıştır.

Beş ana bölümde yapılandırılan bu kitap; dinler tarihi, İslam araştırmaları, tasavvuf çalışmaları, kültürel antropoloji ve karşılaştırmalı dinler alanlarındaki çağdaş akademik yaklaşımları yansıtan özgün makaleleri içermektedir.

"Japonya'da İslam ve Müslümanlar" başlıklı birinci bölümde, İslam'ın Japonya'daki tarihsel serüveni, yerli Müslüman bireylerin ortaya çıkışı, dinî eğitim kurumları, medya temsilleri ve toplumsal kabulleniş biçimleri gibi konular çok boyutlu şekilde ele alınmıştır. Aynı zamanda bireysel dönüşüm hikâyeleri ve tebliğ faaliyetlerinin kültürel karşılıkları da nitel veriler ışığında incelenmektedir.

"Japonya'da Hz. Muhammed, Kur'an ve Hadis Araştırmaları" başlıklı ikinci bölüm, İslami ilimlerin Japon akademik dünyasında nasıl işlendiğini ve yorumlandığını ele almaktadır. Hz. Muhammed algısı, Kur'an çevirileri ve hadis

* Doç. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
** Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

literatürü üzerine yürütülen çalışmaların yanı sıra, özellikle Toshihiko Izutsu gibi önemli figürler üzerinden İslam ve Kur'an araştırmalarına ilişkin değerlendirmeler sunulmaktadır.

"Japonya'da Tasavvuf ve Karşılaştırmalı Araştırmalar" başlıklı üçüncü bölümün odak noktasını Toshihiko Izutsu'nun tasavvuf anlayışıyla birlikte tasavvufun Japon mistik gelenekleriyle kurduğu teorik ve metafizik ilişkiler oluşturmaktadır. Rûmî düşüncesi ile Budist metafizik anlayışlar arasındaki benzerlikler, aşk, hakikat ve varlık tasavvuru gibi kavramsal düzlemler üzerinden analiz edilmektedir. Ayrıca sûfî düşünce ile Japon dinî felsefesi arasındaki etkileşimler karşılaştırmalı okumalarla ele alınmaktadır.

"Japonya'da Diğer Dinler" başlıklı dördüncü bölümde Şintoizm, Budizm, Hristiyanlık ve Yahudilik gibi Japonya'daki diğer dinî geleneklerin tarihsel gelişimi, doktriner yapıları, ritüel uygulamaları ve toplumsal etkileri bu bölümde ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Aynı zamanda Japon halk inanışları, estetik semboller ve dini-sosyal ritüeller gibi kültürel göstergeler de eleştirel bir bakışla değerlendirilmiştir.

"Japonya'da Ahlak ve Kültürel Yaklaşımlar" başlıklı beşinci bölümde, Japonya'daki ahlak eğitimi yaklaşımları, İslam ve Japon kültürü arasında kurulan değer temelli etkileşimler, tarihsel figürlerin dinî düşünceye katkıları ve popüler kültürdeki dinî temsiller gibi konular yer almaktadır. Özellikle bireysel ahlak, kültürel aktarım ve inançlar arası ortak zeminler üzerine yapılan analizler dikkat çekicidir.

Bu eser, sadece Japonya'da İslam'ın gelişimi üzerine değil; aynı zamanda Japon dinî geleneklerinin bütüncül bir şekilde anlaşılması, karşılaştırmalı din çalışmaları literatürüne katkı sunulması ve Türkiye-Japonya arasındaki entelektüel ilişkilerinin güçlendirilmesi açısından da önemli bir akademik kaynaktır.

Kapsamı ve metodolojik çeşitliliği ile dikkat çeken bu eser, dinler tarihi, kültürlerarası etkileşim, İslam araştırmaları ve Japonya incelemeleri alanlarında araştırma yapan akademisyenler, yazarlar ve lisansüstü öğrenciler için referans niteliği taşımaktadır ve bir giriş olma özelliğiyle dikkat çekmektedir. Eserin yayına hazırlanması sürecinde mümkün mertebe yazım birliği sağlanmaya çalışılmakla birlikte yazarların imla, noktalama ve atıf gibi kimi hususlardaki tercihleri genel hatlarıyla muhafaza edilmiştir. Ayrıca metinlerde birbirine yakın pasajlardaki kelime tekrarlarının bir kısmı anlamdaş kelimelerle giderilmiştir.

Nihayetinde eserin hazırlanmasında katkı sunan tüm değerli yazarlarımıza teşekkür eder; bu kitabın, konuya ilgi duyan bilim çevrelerinde kalıcı etkiler bırakmasını temenni ederiz.

Muhakkak ki gayret bizden başarı Allah'tandır.

TAKRİZ

MUSA KAZIM ARICAN*

Sorunuz şimdi de Japonlar nasıl millettir?
Onu tasvire zafer-yâb olamam hayrettir.
Şu kadar söyleyeyim; din-i mübinin orada,
Ruh-u feyyazı yayılmış yalnız şekli: Buda.
Siz gidin saffet-i İslam'ı Japonlarda görün.
O küçük boylu, büyük milletin efradı bugün.
Müslümanlıktaki erkan-ı sıyanette ferid.
Müslüman denmek için eksiği ancak tevhid.

Çok değerli okurlar,

Öncelikle Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesi çok güzel çalışmalarla, üniversitemizin bilimsel yolculuğuna çok önemli katkılar sunuyorlar. Bu yıl Dinler Tarihi Lisansüstü Sempozyumu'nun üçüncüsü düzenlendi. Gerçekten gelenekselleşen bir sempozyum hâline geldi. Başta Dekanımız Prof. Dr. Ali Osman Kurt hocamızı, ekibini ve arkadaşlarını kutluyorum. Yine bu yıl düzenlenen "Japonya'da İslam ve Diğer Dinler" Sempozyumu geçen yıl düzenlenen "Vefatının 80. Yılında Abdürreşid İbrahim" Sempozyumunun mütemmimi niteliğindedir. O sempozyum bir yol açmış, bir ufuk çizmişti ve çalışılması gereken önemli bir alanı bize göstermişti. Bu açıdan Japonya'da İslam ve Diğer Dinler Sempozyumu son derece önemlidir. Sözlerimize başlarken yer verdiğimiz şiirinde Mehmet Âkif Ersoy'un, Japonya'ya dair sunduğu muazzam tasavvuru ve hüsnü niyetiyle Japon halkıyla Türk milletinin ve Müslümanlığın iç içe bulunduğunu anlatmasının oldukça önemli olduğunu düşünüyorum. Bu noktada İslam ve Müslümanlar açısından bakıldığında dört hususu önemli görüyorum. Birisi Sultan Abdülaziz döneminde Japon Prensinin İstanbul'a gelmesi ve akabinde buna mukabil bir iade-i ziyaret amaçlı Ertuğrul firkateyninin Japonya'ya gönderilmesidir. Tabi bu seyahat çok kıymetli ve aslında üzerinde uzun uzadıya konuşulması ve Japonya konuşulurken üzerinde durulması gereken bir konudur. Çünkü bu seyahatte bu firkateyn pek çok bölgeye uğramış, birçok halk tarafından coşkuyla karşılanmış, Japonya'ya varıp orada üç ay gibi bir süre çok önemli görüşmeler, muhabbetler, sevgiler gösterilmiştir. Dönüş yolunda firkateyn fırtına uyarılarına rağmen bir fırtına sonucunda yolculuğun hemen başında bir alaboraya maruz kalmış ve altı yüz kişilik mürettebattan sadece altmış dokuz kişi kurtulabilmiştir. Tabi bu trajik hadise Japon halkıyla Türklerin yakınlaşmasını sağlamıştır. İkincisi Abdürreşid İbrahim'in Japonya

* Prof. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörü

ziyareti, orada İslam'ı anlatma çabası, Tokyo Camiinin kurulma süreçleri, daha önce oraya göç eden Tatar Müslümanlarının ve diğer bölgelerden gelen Müslümanlarla oluşturulan kitlenin mevcudiyetidir. Günümüzde orada yaklaşık iki yüz bin Müslüman kitleden bahsedilmektedir. Bunun yanında yirmi bine yakın Müslüman Japon da söz konusudur. Abdürreşid İbrahim ile ilgili yapılan sempozyumda bu konular ele alındı. Ardından *Abdürreşid İbrahim'in Hayatı, Düşünce Dünyası ve Etkileri* adıyla kitap olarak basıldı. Üçüncüsü, metnin başında şiirine yer verdiğim Mehmet Âkif Ersoy'dur. O Japonya'yı görmemesine rağmen *Safahat*'ındaki "Süleymaniye Kürsüsü"nde Abdürreşid İbrahim'in gözüyle Japonya'yı anlatmakta ve bir ideal şeklinde sunmaktadır. Âkif'i okuyan ve ona fazlaca muhabbet duyan biri hüviyetiyle şunu ifade edebilirim. Âkif, Balkanlar, Anadolu, Ortadoğu gibi pek çok Müslüman coğrafya söz konusu olduğunda üzüntü, keder ve esef dolu bir insanken Abdürreşid İbrahim ona nasıl bir müjde sunduysa, Japon halkının güzelliği, ahlakının güzelliği, geleneklerine bağlılıkları, asaletlerini anlatışından Âkif'i hiçbir zaman görmediğimiz muazzam bir iyimserlikle Japon halkına hayranlık duyduğunu görmek mümkündür. Yani onların tevhitle buluştuktan sonra İslam'ın yeniden dirileceği yer olarak Japonya'yı görüyor. Dördüncüsü içeriden bir isim olan Toshihiko Izutsu'dur. O, Japon bir İslam araştırmacısıdır. Kur'an, İbn Arabi, Gazali ve Mevlana üzerine araştırmaları bulunmaktadır. O büyük bir İslam araştırmacısı, İslam felsefecisi, kelamcı, tasavvuf araştırmacısı kimliğiyle yaptığı çalışmaları ilgiyle okunmaktadır. *Kur'an'da Dinî ve Ahlaki Kavramlar* eseri hepimiz için bir kılavuz niteliğindedir. Benim de hem lisans hem de lisansüstünden hocam Prof. Dr. Mehmet Bayrakdar'ın yakın bir dostuydu. *İslami Araştırmalar* dergisinde onun adına özel bir sayı hazırlanmıştı. Mehmet hocam Japonya'ya gitti ve misafir öğretim üyesi olarak bir yıl görev yaptı. *Japonlar ve Türkler* adıyla bir kitap kaleme aldı ve Japonların Türk soylu bir halk olduğunu söyledi. Bunu hamasetle değil bir yıllık gözlemlerine dayanarak dile getirdi. Özellikle dil bağlamındaki benzerliğe işaret ediyor. Kültürlerinin ve geleneklerinin çok benzediğini ifade ediyor. Tabi diğer taraftan da Japonya'da buraya bir bakış söz konusudur. Felsefeci olmam hasebiyle baktığımda Kōjin Karatani'nin, *İzonomi ve Felsefenin Kökenleri* adlı Türkçeye çevrilmiş bir kitabı var. Onun da Japonya'dan Anadolu'ya bir bakışı var. O Anadolu'yu çok önemli bir yer, dünyanın kalbi görüyor. Dolayısıyla genel anlamda bakıldığında Müslüman bir halk olarak Türklerle Japonlar arasındaki ilişkilere dair muazzam yaklaşımlar var. Herhâlde başka toplumlara, başka milletlere dair bu kadar güçlü ve önemli benzeşen bağlantılar yoktur. Dolayısıyla Japonya'da İslam ve Diğer Dinler Sempozyumu ve bu sempozyumun çıktısı hüviyetindeki bu eser alanda ilk ve özgün bir konumda yer almaktadır. Japonya'ya dair uzmanlarımızın varlığına ve incelemerine duyulan ihtiyacı da ortaya koymaktadır.

Bu vesileyle kitabın hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum.

TAKDİM

ALİ OSMAN KURT*

Japonya'da İslam ve Diğer Dinler Sempozyumu'nun çıktısı olarak şekillenen bu çalışmanın amacı, yalnızca bir ülkenin tarihi ya da coğrafyası değil; köklü bir medeniyetin dinî, kültürel ve düşünsel birikimiyle kurulan çok yönlü temaslarıdır. Bu bağlamda, Japonya'da İslam'ın izlerini araştırmak; dinî tecrübenin evrensel boyutlarını, inancın coğrafyalar arası yankısını ve kültürler arası etkileşimin derin anlamlarını kavramaya yönelik bir çabadır. Eserin en kıymetli tarafı, meseleyi dışarıdan yorumlamanın ötesine geçerek Japon akademisyenlerin katkılarıyla da zenginleşmesidir.

Değerli Japon meslektaşlarımızın katılımı akademik bir iş birliğinin ötesinde kültürel ve insani bir köprü kurmakta ve bu birlikteliğin, ileride daha kapsamlı ortak projelere zemin hazırlayacağına inancımızı kuvvetlendirmektedir. Bu eserin şekillenmesinde öğrencilerimizin önemli emeği var. Japonya üzerine çalışan yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin ilgisi ve enerjisi, bizlere yeni sorular sordurdu, ufkumuzu genişletti. Dolayısıyla genç araştırmacılarımızı bu alanda derinleşmeye ve kendi özgün yaklaşımlarını geliştirmeye teşvik etmekteyiz.

Biz ilahiyatçılar genellikle dinlerin tarihi, metinleri ve ritüellerini inceleriz. Bu eserde ise Japonya gibi özgün bir medeniyet havzasında İslam'ın ve diğer inançların karşılaşması, etkileşimi ve dönüştürücü etkileri çok boyutlu biçimde ele alınmaktadır. Sunulan yazılar; Japonya'da İslam'la ilk temaslardan günümüz Müslüman topluluklarının sosyolojik görünümlerine, Şintoizm ve Budizm'den Japon ahlak sistemlerine, dinlerarası/tercüme sorunlarından metodoloji tartışmalarına uzanan geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu içerik, bizi tek bir başlığa değil; farklı düşünme biçimlerine ve yöntemsel zenginliğe davet etmektedir.

Bu kitap daha önce düzenlediğimiz etkinliklerin doğal bir devamıdır. Geçen yıl düzenlenen Abdürreşid İbrahim Sempozyumu ve yakın zamanda gerçekleştirilen Japonya'da Dinî Araştırmalar paneli, artan ilginin önemli durakları olmuştur. Sibiryalı âlim Abdürreşid İbrahim'in Japonya seyahati ve bıraktığı entelektüel miras, bugün hâlâ bize ilham vermektedir. Artık yalnızca geçmi-

* Prof. Dr. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektör Yardımcısı

şi değil; bugünü de konuşmalı, Japonya'daki Müslüman kimliğini, din algısını, toplumsal deneyimleri ve ilahiyat araştırmalarını birlikte değerlendirmeliyiz. Zira İslam'ın Japonya'daki varlığı, salt inanç aktarımı değil; aynı zamanda kültür, ahlak ve diyalog meselesidir.

İlahiyat ve dinler tarihi gibi alanlar, geçmişi anlamanın yanında birlikte yaşamanın imkânlarını da araştırır. İslam medeniyeti tarih boyunca "öteki" ile teması bir tehdit değil, bir imkân olarak görmüştür. Japon kültürü de karşılaşmalarda önce saygıyı, sonra anlamayı esas alır. Dōgen Zenji'nin şu sözü bize yol gösteriyor: "Yol yürünmekle oluşmaz; yürüdüğün zaman yol olur." Bu çalışma da birlikte yürümeye başladığımız bir yolun adımıdır.

Japonya'nın dinî haritası çok katmanlıdır. Şintoizm, insanla tabiat arasındaki uyumu vurgular; 6. yüzyıldan itibaren yayılan Budizm -özellikle Zen ekolüderin bir içsel maneviyat sunar. Konfüçyanizm ise birey-toplum ilişkisini ve ahlakı merkeze alarak kültürü şekillendirir. Son yıllarda Japon üniversitelerinde İslam araştırmalarına artan ilgi, bu alanda daha doğru ve derinlikli bilgi arayışının göstergesidir. Aynı şekilde Türk akademisinde Japon dinî geleneklerine yönelik merakın ve incelemelerin çoğalması, karşılıklı anlayışı güçlendirmektedir.

Bu vesileyle, başta Rektörümüz Sayın Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan olmak üzere kıymetli hocalarımıza, yazılarıyla katkı sunan tüm araştırmacılara ve ilgili programların hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Diliyorum ki bu kitap, bilgi ile kalp arasındaki köprüleri güçlendirsin; Doğu ile Batı'nın ortak değerlerde buluşmasına katkı sunsun. Yalnızca akademik bir buluşma olarak kalmasın; farklı inançların, coğrafyaların ve düşünce geleneklerinin birbirini anlamasına vesile olsun. Katılımlar ve destekler için tekrar teşekkür eder, bereketli bir çalışma olmasını temenni ederim.

BİRİNCİ BÖLÜM

JAPONYA'DA İSLAM VE MÜSLÜMANLAR

JAPONYA'DA DİNLER

DURMUŞ ARIK*

Giriş

Günümüzde yaklaşık 125 milyonluk nüfusa sahip Japonya'da din özgürlüğü anayasal güvence altındadır. Toplumda çok kültürlü birlikte yaşam *(tabunka kyōsei)* anlayışı yaygındır. Ancak din ve inanç bağlamında Japonya denildiğinde akla ilk gelen Şintoizm'dir. Şinto, Japonya'nın halkı, toprakları ve kültürel kimliğiyle derin bağlar kurmuştur. Bu nedenle Şinto, Japon kimliğinin ayrılmaz bir parçası görülür. Japon doğmak Şinto inancına sahip olarak doğmak demektir.

Literatürde Japonların millî dinî inançlarını karşılayan Şintoizm, dinler tarihinde kendine özgü yönleriyle bir din görünümündedir.[1] Bununla birlikte Japonya, çok sayıda farklı dinî inanca ev sahipliği yapmaktadır. Aslında kaynaklar Japonların, Japonya tarihi boyunca bir arada bulunan üç büyük dinî geleneğe Şintoizm, Budizm ve Konfüçyanizm'e sahip olduklarına sıklıkla vurgu yapmaktadır. Bugün de çoğu Japon, bilinçli veya bilinçsiz, bu üç öğretinin aynı anda takipçisi gibidir. Japon halkının kendine özgü bir inanç anlayışı vardır. Japonlar arasında bir dini takip ettiğinizi belirtmek, o dinin bir parçası şeklinde tanımlanmaktan farklı anlaşılır. Bunun bir nedeni; birçok insanın organize bir dinî yapıya dâhil olmaktan kaçınması; bir başka nedeni ise "din" kavramından Japonların ne anladığıyla ilgili problemdir.[2]

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

1 Abdurrahman Küçük vd. *Dinler Tarihi* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2022), 79; Durmuş Arık, "Şintoizm", Dinler Tarihi El Kitabı, ed. B. Adam, (Ankara: Berikan, 2015), 466-476. Ayrıca bk. John Breen-Mark Teeuwen, *A New History of Shinto* (West Sussex: Blackwell Publishing, 2010), 1-23; Stuart D.B. Picken, *Essentials of Shinto: an analytical guide to principal teachings* (Connecticut, London: Greenwood Press, 1994), xxiii-xxv vd.

2 Japon kültüründe Şinto yanında Budizm ve Hristiyanlık gibi dinlerin Japonya'daki yerini ve gelişimini de göz önünde bulundurarak din anlayışı, dinin mahiyeti ve dinlerin rolü hakkında farklı değerlendirmeler için bk. Jason A. Josephson, *The Invention of Religion in Japan* (Chicago: The University of Chicago Press, 2012); Yoshirō Tamura, "What is Religion", *Contemporary Religions in Japan*, 5/4 (1964), 296-331; R.J. Zwi Werblowsky, "Religions in Japan", *Contemporary Religions in Japan*, 4/3 (1963), 189-202.

Dinin ne olduğu 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başlarında özellikle Batı'da tartışılmıştır.[3] Din fikri, Japonya'ya Tokugawa Bakufu'nun 1850'lerde Batılı güçlerle imzaladığı antlaşmalarla gelmiştir. Bu antlaşmalarda kavram Hristiyanlıkla eş anlamlı kullanılmış, uzun süre muhtevası tartışılmıştır.[4] Bu bağlamda Şinto'nun Budizm ya da Hristiyanlık gibi bir din olup olmadığı sorgulanmış, hatta "Din yalnızca Hristiyanların düşündüğü şeyse ne Budizm ne de Şintoizm doğru bir şekilde din olarak adlandırılamaz." görüşü dile getirilmiştir.[5] Bu süreçte din-devlet ilişkisi, din eğitiminin içeriği, uygulanması ve sınırları da tartışmalara konu edilmiş, belirlenmeye çalışılmıştır.[6]

Japoncada "din" kavramını karşılamak üzere kullanılan *shūkyō* teriminin kimi araştırmacılara göre geçmişi modern öncesi döneme uzanırken, kimilerine göre oldukça yeni bir terimdir. Bu terimin din ve dogma anlamına geldiği düşünülmekte ve tartışılmaktadır.[7] Japon toplumunda s*hūkyō* (din) terimi sıklıkla dogmatik yapılarla ilişkilendirildiğinden, olumsuz çağrışımlar yapmıştır. Bu nedenle birçok kişi kendisini "dinsiz" (*mushūkyō*) diye tanımlamış, bu durum, özellikle vahiy temelli dinlere (*sōshō shūkyō*) karşı duyulan tarihsel tepkilerle ilişkilendirilmiştir. Japonya'nın dış dünyaya açıldığı dönemde Batılı güçlerin Hristiyanlık yönündeki baskıları, *shūkyō* terimine karşı mesafeli bir tutumun gelişmesinde etkili olmuştur. Ayrıca bu terim, yeni dinî hareketlerle özdeşleştirildiği için de toplumda temkinli karşılanmıştır.

Japonya'da dinin mahiyeti ve sınırları konusunda yapılan tartışmalara rağmen gelişen süreçte *shūkyō* (din) daha önce Budist mezheplerini belirtmek için kullanılırken, günümüzde din bilimleri terminolojisinde din için kullanılan en yaygın terim hâline gelmiştir.[8] Bu terimle ilgili tartışmalar Şintoizm'e yüklenen anlamla da ilişkilidir. Şintoizm pek çok Japon için bilinçli bir din/inanç tercihi değil; kültürel aidiyetin ve kimliğin doğal bir parçası sayılmıştır. "Şintoizm'e katılmak" Japon olmanın özünde vardır.[9] Bu bağlamda dinler sınıflandırılırken Şintoizm "tipik bir millî din" ve "tabiata perestiş"in dikkat çektiği bir din

3 Din tanımları için bk. Küçük vd. *Dinler Tarihi*, 3-9; Baki Adam, "Din Hakkında Genel Bilgiler", *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. B. Adam (Ankara: Grafiker, 2015), 41-43.

4 Bk. Yijiang Zhong "Freedom, Religion and the Making of the Modern State in Japan, 1868–89", *Asian Studies Review*, 38/1, (2014), 58-61; Bk. Earhart, *Religion in Japan*, 279-282.

5 William P. Woodard, "The Religious World in Japan", *Contemporary Religions in Japan*, 1/1 (1960), 80; Japonların din algısı ve anlayışı hakkındaki bir değerlendirme için bk. Şevket Özcan, "Abdürreşid İbrahim'in Gözüyle Japonların İnanç Dünyası", *Abdürreşid İbrahim'in Hayatı, Düşünce Dünyası ve Etkileri*, ed. Ş. Özcan -Higashitotsu Kutluk (Ankara: Nobel 2024), 213-239.

6 Bk. Brian Bocking, "Fundamental Rites? Religion, State, Education and the Invention of Sacred Heritage in post-Christian Britain and pre-War Japan", *Religion*, 25/3 (1995), 228-231.

7 Bk. Josephson, *The Invention of Religion in Japan*, 6-17.

8 Bk. Ernils Larsson, "Covenantal Pluralism in 'Homogenous' Japan: Finding a Space for Religious Pluralism", *The Review of Faith & International Affairs*, 20/1 (2022), 45-49. Dinlerin en yaygın terimleri ile ilgili bk. Durmuş Arık, *Kavram Atlası Dinler Tarihi I* (Ankara: Gazi Kitabevi, 2020); Ahmet Hikmet Eroğlu, *Kavram Atlası Dinler Tarihi II* (Ankara: Gazi Kitabevi, 2020).

9 George Williams, *Religions of The World Shinto* (Chelsea House Publishers, 2005), 5-6.

olarak değerlendirilmiştir.[10] Şinto'nun müesses bir din değil, toplumun sosyal bütünleşmesine katkı sağlayan devlet destekli "sivil bir öğreti" ya da "sivil bir din" *(Jikyō/chikō)* olduğu görüşü de ileri sürülmüştür. Şintoizm'in İmparatorluk Şinto'su, Mabet Şinto'su, Mezhep Şinto'su, Halk ya da Şaman Şinto'su gibi değişik anlayışları ve uygulamaları vardır. Bunlar içinde İmparatorluk ve Mabet Şinto'su, Devlet Şinto'sunun temelini oluşturmuştur.[11] Devlet Şinto'sunun resmen din dışı bir sivil öğreti kabul edilmesi bir Japon'un hem Şinto ritüellerine katılıp hem de dindar bir Budist ya da Hristiyan olması mümkün görülmüştür.[12]

Japon din kültüründe Budist etkiler, Meiji döneminden önce Şinto-Budist ilişkileriyle belirginleşmiştir. *Shinbutsu Shūgo* diye adlandırılan bu sentez, Budizm'in Japonya'ya girişiyle başlamış ve geleneksel Şinto pratiklerinin[13] terk edilememesiyle iki inanç sistemi arasında uyumlu bir birliktelik oluşmuştur. Bazı bilim insanları, Budizm'i ideal toplum ve kişiler inşa etmenin bir aracı değerlendirmiştir.[14] Belirtilen nedenlerden dolayı Japonya'da tek bir baskın dinin bulunmadığına vurgu yapılmış, bunun yerine birkaç dinî sistemin yan yana bulunması dikkat çekmiştir. Bu çerçevede Şinto, geleneksel olarak Japon devletinin işleyişiyle iç içe girmiş; geniş halk kitlesi, bir "Halk Şinto'su"ndan *(Minzoku Shintō)* etkilenmiş, kamusal ve kişisel ahlak daha çok Konfüçyanizm'e dayanmış, metafizik konularda ise Budizm devreye girmiştir. Bu çerçevede 2002 yılında Eğitim ve Bilim Bakanlığının yaptığı bir sayım, tüm dinî mabetlerin % 46,7'sinin Şinto tapınağı, % 42,5'inin Budist tapınağı ve % 2,4'ünün Hristiyan kilisesi olduğunu göstermiştir.[15] Bu veriler Şintoizm ve Budizm'in Japonya'da daha görünürlük kazandığını söylemeye imkân vermektedir. Bu çerçevede Japonya'da Şinto ve Budist mabetleri arasındaki farkı ayırt etmek de çoğu zaman güçtür. Son yıllarda Hristiyan mabetlerinde evlilik törenlerinin gerçekleştirilmesi, toplumun inanç yapısındaki esnekliğin bir göstergesi değerlendirilir. 19. yüzyılda Japon hükûmeti geleneksel Şinto inancı yanında çeşitli Şinto mezhep-

10 Annemarie Schimmel, *Dinler Tarihine Giriş* (Ankara: Güven Matbaası, 1955), 23-24. Şintoizm'in bu ve atalara tazim gibi diğer bazı özellikleri kimi zaman Türklerin geleneksel inançları ile karşılaştırılabilmektedir. Geleneksel Türk inançları ile karşılaştırılabilecek bazı konular için bk. Ünver Günay-Harun Güngör, *Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dini Tarihi* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2015, 35-133; Ahmet Hikmet Eroğlu, *Türk Halk İnançlarına Giriş* (Ankara: Aziz Andaç, 2006); Sadettin Y. Gömeç, *Şamanizm ve Eski Türk Dini* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2016); Mehmet Mustafa Erkal, *Saha/Yakut İnanç Dünyası* (Ankara: A.Ü. Yayınevi, 2025); Necdet Yaşar Bayatlı, *Irak Türkmen Foklorunda İyeler* (Bağdat: 2017); Nurcan Dikme, *Türk İnanışlarında Idk Yer-Sub ve Günümüzdeki Yansımaları* (Ankara: Ankara Üniversite, Sosyal Bilimler Enst. Doktora Tezi, 2025).

11 Naokazu Miyaji "What is Shinto", *Contemporary Religions in Japan* 7/1 (1966), 40-50; Küçük vd. *Dinler Tarihi*, 80; Williams, *Religions of The World Shinto,* 17-22.

12 Atsuko Ichijo, "What does it mean to be a Christian nationalist in Meiji Japan? Religion, nationalism and the state", *International Journal for the Study of the Christian Church*, 23/4, (Nov. 2023), 315-316.

13 Bk. Samet Yaşkan, *Şintoizm Arınma Dua Sunu* (İstanbul: Urzeni Yayıncılık, 2020).

14 Charles Wheeler Iglehart, "Religion and Internationalism in Japan", *Religious Education* 42/1 (1947), 48.

15 Bk. Satoko Fujiwara, "Problems of teaching about religion in Japan: another textbook controversy against peace", British Journal of Religious Education, 29/1 (2007), 52.

lerini *(kyōha shintō)* tanımıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ülkede yeni dinî hareketler *(shin shukyō)* ortaya çıkmıştır. Günümüzde Japonya'da Şintoizm, Budizm, Konfüçyanizm, Taoizm, Yahudilik, Hristiyanlık, İslam ve diğer bazı dinler ya da yeni dinî hareketler bir arada varlık göstermekte, toplumsal yaşamda farklı düzeylerde etkili olmaktadır.

Din Özgürlüğü ve Toplumsal İnanç Yapısı

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948) ile aşağı yukarı aynı dönemde yazılan ve 3 Mayıs 1947'de yürürlüğe giren yeni anayasa, Japonya vatandaşlarına düşünce, vicdan, toplanma ve basın özgürlüğü gibi temel hakları garanti altına almıştır. Bu haklar arasında dinî uygulama, ibadet etme ve dinî öğretileri yayma özgürlüğü de yer almaktadır. Ayrıca anayasa, din ile devlet arasında açık bir ayrım ilkesini benimsemiştir.[16] Bu yasal çerçeve sayesinde Japonya'da çok sayıda dinî gelenek bir arada varlığını sürdürebilmektedir.

Larsson'un 2022'de yaptığı değerlendirmeye göre Japonya'da kayıtlı çok sayıda dinî tüzel kişilik bulunmaktadır: 212 Şinto, 477 Budist, 327 Hristiyan ve 119'u Eğitim Bakanlığına bağlı çeşitli örgütler faaliyet göstermektedir. Larsson ayrıca savaş sonrası dönemde tüm Şinto tapınaklarının dinî tüzel kişilik olarak tescillendiğini belirtmekte, böylece Şintoizm'in hukuki açıdan diğer dinlerle eşit statüde bulunduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte, Şintoizm'in tüm yönleriyle "din" mi yoksa "kültürel yapı" şeklinde mi değerlendirilmesi gerektiği tartışmalı bir konu olmayı sürdürmektedir.[17] Yine de Şintoizm, Japonya'nın millî dini şeklinde kabul edilmekte, Budizm ise onu takip etmektedir. Ancak Japonya'da dinlerin toplumsal yaygınlığına ilişkin veriler arasında tutarlılık bulunmamaktadır.

2022 Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu'na *(International Report on Freedom of Religion)* göre, Japonların yaklaşık % 48,6'sı Şinto, % 46'sı Budist inanca mensup olduğunu belirtmiştir.[18] Diğer kaynaklara göre dinlere mensubiyet durumu Şinto % 70,5; Budizm % 67,2; Hristiyanlık % 1,5; diğer dinler % 5,9'dur.[19]

---

16 Larsson, "Covenantal Pluralism in "Homogenous" Japan: Finding a Space for Religious Pluralism", 46-47.

17 Bk. Larsson, "Covenantal Pluralism in "Homogenous" Japan: Finding a Space for Religious Pluralism", 48-52.

18 https://www.advantour.com/japan/religion.htm, (Erişim 23 Nisan 2025).

19 https://www.twinkl.fr/teaching-wiki/religions-of-japan, (Erişim 23 Nisan 2025). Japon Eğitim Bakanlığının 1979 yılında yayımladığı bilgiler de benzer bir değerlendirmeye konu edilmiştir. Buna göre dinler ve mensuplarıyla ilgili şu sayılar verilmiştir: (1) Şintoizm 98.545.703; (2) Budizm 88.020.880; (3) Hristiyanlık 950.491 ve diğerleri 13.729.376, toplamda 201.246.450. Diğer yandan, Japonya'nın 1979'daki gerçek toplam nüfusu yalnızca 115.170.000 idi. Burada her bir din için gösterilen rakamlar, Japonya hükûmetine kayıtlı dinî yasal kurumlar tarafından sunulan raporlara dayanmıştır. Farklı dinlerin toplam nüfusu ile Japonya'nın 1979'daki gerçek toplam nüfusu arasındaki fark, her yetişkin Japonun en az iki farklı dini, hatta bazen aynı anda üç dini benimsediğini belirtmesinden kaynaklanmıştır (Bk. Bushra Anis, "The Emergence of Islam and the Status of Muslim Minority in Japan", *Journal of Muslim Minority Affairs*,

Bu oranların toplamının % 100'ü aşması, bireylerin birden fazla dinî kimliğe aynı anda sahip olabildiğini göstermektedir. Bunun nedeni bir Japon'un kendini birden fazla inançla ilişkilendirebilmesidir.

Stark, Hamberg ve Miller'in yayımladıkları bir çalışmada Japonların dindarlığı ile ilgili ilginç veriler ortaya çıkmıştır. Buna göre Japonların yalnızca % 5'i bir mabetle aktif ilişki içindedir. % 77'si "dindar" yetiştirilmediğini, % 76'sı kendisini dindar görmediğini belirtmiştir. Bu veriler, Japonların seküler bir toplum vasfı taşıdığı görüşünü destekler niteliktedir. Ancak aynı araştırma, toplumda manevi inançların yaygınlığını da ortaya koymaktadır: Halkın % 57'si doğaüstü varlıklara inanmakta, % 63'ü insanların ruhlara sahip olduğunu düşünmektedir. Evlerin % 88'inde, Japonların, ölmüş atalarının ruhlarını barındırdığına inanılan Budist sunakları bulundurdukları; çoğu Japon'un, bu sunakların önünde sık sık ayin yapıp, ruhlara hediyeler sundukları; bir Budist sunağına ilaveten, hemen hemen bütün Japon evlerinde sabah ve akşam ritüeller gerçekleştirdikleri, bir *kami-dana* (Şinto ev tapınağı) bulundurdukları; yeni bir araba satın aldıktan sonra, en yakın Şinto Tapınağı'na gidip aracın bir rahip tarafından kutsanması gibi inanç ve uygulamalar bulunmaktadır. Bu bağlamda Japon halkının % 75'i düzenli mezar ziyaretinde bulunur; % 64'ü dua ettiğini belirtir; % 54'ü olumlu gelişme umuduyla tapınaklara ziyarete gider; % 63'ü tılsım ve muska kullanır; % 59'u nehirlerin ve dağların ruhlarının bulunduğuna inanır; % 53'ü fal bakmanın geleceği öğrenmede güvenilir bir yol olduğunu düşünür; sadece % 14'ü maneviyatı önemsiz bulur. Bu veriler, Japon toplumunun dışarıdan seküler görünmesine rağmen, içsel bakımdan güçlü bir manevi yapıya sahip olduğunu gösterir. Araştırmacılar bu bağlamda Japonları "seküler ama dindar" bir toplum şeklinde tanımlar.[20] Tarih boyunca izole bir ada toplumu konumunu koruyan Japonya, yabancılara karşı zaman zaman mesafeli olsa da çoğunlukla hoşgörülü davranmıştır. Bu müsamahalı yaklaşım, farklı din ve kültürlerden bireylerin Japonya'da yer bulmasına imkân tanımıştır. Dinlerarası çatışmaların az olması Japonya'ya özgü bir özelliktir denilebilir. Günümüzde Japon halkı arasında en köklü ve yaygın inanç sistemi hâlâ Şintoizm'dir.

Şintoizm

Japonlar, atalarından bir dünya görüşü miras almıştır. Kökleri tarih öncesi dönemlere uzanan Şinto inancı bu dünya görüşünün temelinde yer alır. Şintoizm'in mahiyeti konusunda bilim dünyasında farklı ve zaman zaman ön yargılı

18/2 (1998), 330-331; 1960 yılında yayımlanan bir istatistik verisi için bk. "Religious Statistics", *Contemporary Religions in Japan*, 1/1 (1960), 96-98.

20 Rodney Stark - Eva Hamberg - Alan S. Miller, "Exploring Spirituality and Unchurched Religions in America, Sweden, and Japan", *Journal of Contemporary Religion*, 20/1 (2005), 16-19.

değerlendirmeler bulunsa da[21] bu inanç sistemi Batı literatüründe "Shinto" ya da "Şintoizm" adıyla tanımlanmış, din bilimleri alanında bu adla incelenmiştir.[22]

"Şinto" terimi, "tanrılar" *(shen)* ve "yol" *(dao)* anlamına gelen iki Çince karakterin Japonca telaffuzudur. Bu terimin çevirisi genellikle "tanrıların yolu"dur. Japonlar ise bu inancı *kami-no-michi* (kami yolu) şeklinde adlandırır.[23] Şintoizm'de kutsal olanla ilişki, *kami* adı verilen varlıklar aracılığıyla kurulur. *Kami*, Japoncada hem "tanrı" hem de "yüce", "üstün" anlamına gelir. Batı literatüründe çoğunlukla "tanrı" ya da "ruh" diye çevrilse de bu terimin Batı'daki teistik tanrı anlayışıyla birebir örtüşmediği görülür. Tanrısal veya kutsal olan doğanın içindedir.[24] Dolayısıyla kutsal olan; dağ, nehir, kaya, hayvan, insan ya da özellikle atalar gibi çeşitli varlık ve doğa unsurlarında tezahür eder.[25] Bu nedenle Şintoizm, doğanın kutsallığını esas alan animist bir inanç sistemi diye tanımlanır.[26] Japonlar arasında atalara tazim öne çıktığından Şinto'nun bir atalara tapınma dini olduğuna da dikkat çekilmektedir.[27] Bunun yanında bazı araştırmacılar Şinto'nun putları bulunmadığına, günümüzde tapınaklarda satılan tanrı tasvirlerinin Çin ya da Budist etkisinin bir sonucu olduğuna vurgu yapmaktadır.[28] "Şintoizm'in belirli bir kurucusu yoktur; resmî bir inanç sistemi geliştirmemiştir. Diğer dinlere karşı dogmatik bir tepki üretmemesi, onu esnek yapılı, yerli, iptidaî ve politeist karakterli bir inanç sistemi hâline getirmiştir. Japonya'da 6. yüzyılda Budizm'in yayılmaya başlamasının ardından, geleneksel inançları Budist öğretilerden ayırmak amacıyla "Şinto" terimi daha belirgin şekilde kullanılmaya başlanmıştır.[29]

Günümüzde Şintoizm, Japonya'nın en yaygın yerli dini kabul edilir. Toplumun büyük bir bölümü, özellikle ritüellere ve tapınak merkezli ibadetlere dayalı bu geleneksel inanca bağlıdır. Şintoizm yalnızca bir inanç sistemi değil, aynı zamanda Japon kültürüne ve yaşam tarzına derinlemesine yerleşmiş bir pratikler bütünüdür.[30]

Şinto inancında *Kami* diye adlandırılan yüce varlıklarla bağ kurmak temel bir unsurdur. Birçok Japon, sabah duaları ve tapınak ritüelleri yoluyla *Kami*

21 Williams, *Religions of The World Shinto*, 7-9.

22 Bk. W. G. Aston, *Shinto The Ancient Religion of Japan* (London: Constable Company Ltd. 1921), 1 vd; Helen Hardacre, *Shinto A History* (New York: Oxford University Press, 2016), 17 vd.

23 W. G. Aston, *Shinto The Ancient Religion of Japan* (London: Constable Cpmpany, 1921), 5.

24 Aston, *Shinto The Ancient Religion of Japan*, 5-7; Williams, *Religions of The World Shinto*, 12-13.

25 Aston, *Shinto The Ancient Religion of Japan*, 7.

26 Hardacre, *Shinto A History*, 1-2.

27 Aston, *Shinto The Ancient Religion of Japan*, 8.

28 Aston, *Shinto The Ancient Religion of Japan*, 17.

29 Küçük vd. *Dinler Tarihi*, 79.

30 Bk. William E. Dial, *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan* (Oxford; Oxford Un. Press, 2007), 188-202; James C. Dobbins- Suzanne Gay, "Shinto in the History of japanese Religion: An Essay by Kuroda Toshio", *Religions of Japan in Practice*, ed. George J. Tanabe (Princeton: Princeton University Press, 1999), 451-467.

ile ilişkisini sürdürmeye önem verir; bu ritüellerde talih, sağlık ve bereket dilekleri öne çıkar. *Torii* kapıları ve *jinja* (Şinto tapınakları) bu bağlamda önemli sembollerdir. Ülkede çok sayıda Şinto tapınağı bulunur; özellikle Fushimi İnari, İse ve İtsukushima tapınakları en çok ziyaret edilen kutsal mekânlar arasındadır. Ortalama bir Japon evinde hem Şinto tapınağı *(kamidana)*, hem de Budist sunak *(butsudan)* yer alır. Aile içi ritüellerin yanı sıra, dindar bireyler düzenli olarak Şinto tapınaklarını ziyaret ederken, birçok kişi bu ziyaretleri yalnızca kutsal gün ve bayramlarda gerçekleştirir.[31]

Japonya'da Şintoizm'in 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında üstlendiği siyasal rol, 1945 yılında sona ermiştir. Bu tarihten itibaren din ile devlet arasındaki ilişki yeniden tanımlanmış; farklı dinî geleneklerin statü ve faaliyetlerini düzenleyen yeni yasal çerçeveler yürürlüğe girmiştir.[32] Böylece Şintoizm'in devlet destekli yapısından uzaklaşarak bireysel inanç alanına çekilmesi sağlanmıştır. Modernleşme süreçleri Japon kültürü, gelenekleri ve dinî pratikleri çeşitli biçimlerde dönüştürmüş olsa da kendisini Şinto inancına bağlı tanımlayan Japonların oranı günümüzde hâlâ oldukça yüksektir. Yukarıda belirtildiği gibi Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu'na göre, Japon halkının yaklaşık % 48,6'sı Şinto uygulamalarına katılmakta; onu % 46'nın üzerinde bir oranla Budizm takip etmektedir.

Budizm

Budizm, MÖ 6. yüzyılda kuzey Hindistan'da yaşamış Siddharta Gautama'nın (MÖ 563–483) öğretileri üzerine kurulmuş, zamanla evrensel bir nitelik kazanmış ve günümüzde Hindistan'dan çok farklı ülkelerde geniş bir takipçi kitlesine ulaşmıştır.[33] Kaynaklara göre Budizm, özellikle Mahayana ekolüne bağlı olarak, Japonya'ya 552 yılında Shingon adıyla giriş yapmış, çeşitli anlayış ve uygulamalarıyla Japonya'ya yerleşmiştir. Günümüzde Shingon, Tendai, Pure Land, True Pure Land, Time, Soto Zen, Rinzai Zen, Obaku Zen, Niçiren ve Yuzu Nembutsu gibi ekolleri ve mezhepleri ile Japonya'da varlığını ve etkisini sürdürmektedir.[34]

Başlangıçta Şinto rahip aileleri ve muhafazakâr aristokratlar Budizm'e karşı direnç göstermiştir. Ancak bu yeni inanç sistemi zamanla Japon toplumu üzerinde etkili olmuştur. Çin ve Kore'den gelen rahipler, bilginler ve din adamları Budist düşünceyi Japonya'ya taşımış; halkın büyük kısmı Budist doktrinin felsefi boyutlarını tam kavrayamasa da Budist sanat, mimari ve ritüeller dikkat

31 Küçük vd. *Dinler Tarihi*, 85-88.

32 Williams, *Religions of The World Shinto*, 5.

33 Küçük vd. *Dinler Tarihi*, 197.

34 Bk. H. Byron Earhart, *Religion in Japan Unity and Diversity* (Boston: Wadsworth Cengage Learning, 2014),46-59; Dial, *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan*, 202-217.

çekmiş ve ilgi uyandırmıştır. Japon halkı, manastırlara para, arazi ve bina bağışlayarak sonraki yaşamları için erdem biriktirme amacı gütmüştür.

Budizm'in Japonya'daki hızlı yayılışı büyük ölçüde devlet desteğiyle sağlanmıştır. Hükûmetin aktif teşvikleri, Budist tapınakların yanı sıra eğitim ve sosyal yardım kurumlarının gelişimini hızlandırmıştır. 685 yılında yayımlanan resmî bir kararnameyle, tüm hanelerde Budist aile sunakları kurulması zorunlu hâle getirilmiştir. Budizm'in Japonya'daki gelişimi yalnızca bir dinî yayılma süreci değil, aynı zamanda Çin uygarlığının, önce Kore Yarımadası üzerinden, daha sonra doğrudan Japonya'ya taşınmasının bir aracı olarak da değerlendirilmiştir. Bu süreç, özellikle okuryazarlık ve kültürel itibar bakımından Budizm'i sosyal gelişimin taşıyıcısı hâline getirmiştir.[35]

Japonya'da uzun tarihsel süreçte Şintoizm, Budizm ve Çin kökenli öğretiler arasında önemli bir etkileşim yaşanmıştır. Bu etkileşim sonucunda farklı Budist ekoller ortaya çıkmış ve çeşitli sentez biçimleri gelişmiştir. Budizm, yayıldığı coğrafyalara göre farklı biçimlerde adlandırılmıştır: Çin Budizm'i, Tibet Budizm'i, Japon Budizm'i gibi. Bu farklılaşma, yerel kültürel unsurlarla kaynaşarak her birinde kendine özgü niteliklerin ortaya çıkmasıyla ilişkili olmuştur.[36]

Budizm, yüzyıllardır Japonya'da varlığını sürdüren bir inanç sistemi hüviyetiyle Japon kültürü üzerinde derin bir etki yaratmıştır. Japonya'daki başlıca Budist ekoller arasında Şingon (Shingon), Tendai, Zen, Saf Toprak (Jōdo) ve Niçiren Budizm'i yer almaktadır. Şingon Budizm'i, 806 yılında Kōbō Daishi (774–835) tarafından kurulmuş ve mistik, uzlaştırıcı (*senkretik*) bir anlayış benimsemiştir. Tendai Budizmi ise Dengyō Daishi (767–822) tarafından kurulmuş, birleştirici bir ekol olarak Japon felsefi düşüncesine katkıda bulunmuştur. 1175 yılında Hōnen tarafından kurulan Saf Toprak Budizm'i, Shinran (1173–1263) tarafından sistemleştirilmiştir. Çin'de *Chan*, Japonya'da ise *Zen* adıyla anılan Zen Budizm'i[37] zamanla sadece Japonya ile sınırlı kalmamış, küresel ölçekte yaygınlık kazanmıştır.[38]

Günümüzde Japonya, Çin ve Tayland'ın ardından en büyük Budist topluluklara sahip ülkelerden biridir. Bunun temel nedeni, Budizm'in modern yaşama ve bireysel gündelik pratiklere kolayca uyum sağlayabilmesi ve çoğu kişi tarafından sempatik bulunmasıdır. Budizm'in misyoner ve evrensel bir din[39] şeklinde tanımlanması da bu yayılımı desteklemektedir. Bu çerçevede Japonya'da çok sayıda Budist tapınağı vardır. Bu tapınaklar, özellikle Zen ve Saf Toprak Budizm'i ekollerine aittir. Ziyaretçilere bu tapınaklarda konaklama, meditasyon

35 Michael Ipgrave, "Christianity in the world of Japan's religions: reception, incorporation, separation", *International Journal for The Study of The Christian Church*, 16/3 (2016), 199.

36 Küçük vd. *Dinler Tarihi*, 206.

37 Küçük vd. *Dinler Tarihi*, 212-215.

38 Bk. İlhan Güngören, *Zen Budizm Bir Yaşama Sanatı* (İstanbul: Yol Yayınları, 2003), 151-156.

39 Ali İhsan Yitik, *Hint Dinleri* (İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 2005), 45-52.

yapma ve rahiplerden Budist öğretiler hakkında bilgi alma fırsatları sunulur. Bu uygulamalar, Budizm'in tecrübi yönünü öne çıkaran önemli kültürel pratikler çerçevesinde görülür. Bunun yanında birçok Japon, kutsal kabul edilen günlerde ailelerinin mensubu olduğu Budist tapınakları ziyaret eder. Aile mezarları genellikle bu tapınaklar tarafından yönetilir. Cenaze törenleri ve anma ritüelleri Budist geleneklere uygun biçimde gerçekleştirilir. Ayrıca, ölüm yıl dönümlerinde bir Budist rahip, aile sunağında kutsal metinlerden *(sutra)* pasajlar okuyarak ritüeli gerçekleştirir. Bu pratikler, Budizm'in sadece bireysel değil, ailevi ve toplumsal düzeyde de süreklilik taşıyan bir inanç sistemi olduğunu gösterir.

Konfüçyanizm ve Taoizm

Dinler tarihi literatüründe Konfüçyanizm ve Taoizm (Daoizm), genellikle Çin kökenli dinî gelenekler arasında sınıflandırılır. Ancak bu iki öğretiyi dinî sistemlerden ziyade felsefi düşünce akımları olarak değerlendiren yaklaşımlar da vardır.

Konfüçyanizm, MÖ 6. yüzyılda yaşamış Çinli filozof ve devlet adamı Konfüçyüs'ün (Kung Fu Tzu; MÖ 551–479) öğretilerine dayanan bir inanç ya da düşünce sistemidir. Onun düşünceleri daha çok ölümünden sonra etkili olmuş; Mencius (MÖ 372–289), Hsün Tzu (MÖ 310–235) ve diğer takipçileri tarafından yorumlanarak sistemleştirilmiştir. Özellikle 10. ile 13. yüzyıllar arasında Budizm ve Taoizm'in etkisiyle felsefi derinlik kazanmış, Çin'in yönetim anlayışını, toplumsal düzenini ve eğitim sistemini uzun süre etkilemiştir.[40] Taoizm ise MÖ 6. yüzyılda yaşadığına inanılan Lao Tzu'nun öğreti ve düşüncelerine dayanır. Bu dinin temeli, içinde Şamani unsurların, doğaüstü varlıklara inancın, sihir ve büyünün yer aldığı Çin'in kadim dinî geleneğine dayandığı bilinir. Taoizm'in panteist karakterine burada vurgu yapılmalıdır. Dolayısıyla Taozim'de doğayla uyum, doğaya tazim ve ibadet öne çıkar.[41]

Japonya'nın 4. ve 5. yüzyıllarda Çin kültürel etkisine girmesiyle birlikte, Japon toplumu Konfüçyanist etik ilkeleri ve sosyal-politik kuramları benimsemeye başlamıştır. Devlet yapısı büyük ölçüde korunmuş olsa da toplumda üst–alt ilişkileri, karşılıklı hak ve yükümlülükler, atalara saygı ve kişiler arası ilişkiler gibi alanlarda Konfüçyanizm'in etkisi belirgin hâle gelmiştir. Bu düşünsel etki zamanla kurumsallaşmış ve özellikle 16. yüzyıldan itibaren Japon toplumsal değerlerini daha fazla etkilemiştir. Tokyo'daki *Yushima Seidō* ve Nagasaki'deki Konfüçyüs Tapınağı *Kōshibyō*, bu etkinin fiziksel sembolleri olarak günümüzde de önemini korumaktadır. Taoizm'in Japonya'da varlığı ise daha çok kültürel bir katmandır. Şintoizm ve yerel halk inançlarıyla kaynaşmış hâlde, doğrudan

40 Bk. Küçük vd. *Dinler Tarihi*, 55-66.
41 Bk. Küçük vd. *Dinler Tarihi*, 69-76.

kurumsal bir din şeklinde değil, dinî ve felsefi kavramların aktarımı yoluyla etkisini sürdürmektedir.

Yahudilik

Yahudilik, Ortadoğu topraklarında ortaya çıkıp gelişen, dinî ve etnik kimliğin iç içe geçtiği, belli topraklarla özdeşleşen ve az sayıdaki mensupları dünyanın dört bir yanına dağılan, binlerce yıllık tarihiyle öne çıkan bir dindir.[42]

Japonya'da, sınırlı da olsa Yahudi varlığı mevcuttur. Japonya'daki Yahudi nüfusu oldukça düşüktür ve bu nüfus ekseriyetle Tokyo'da yaşamaktadır. Yerleşik Yahudi topluluğu dışında, zaman zaman Amerikan diplomatik ve askerî personel gibi geçici yabancı nüfusla da karşılaşılmaktadır. Yahudilerin Japonya ile teması ilk olarak 16. yüzyıl başlarında, Portekizli ve Hollandalı tüccarlarla birlikte gelen Yahudi seyyahlarla başlamıştır. Ancak Yahudiler, 1853 yılında Komodor Perry'nin Japonya'ya gelişine kadar kalıcı bir yerleşim gerçekleştirmemiştir. İlk Yahudi yerleşimci, 1861 yılında Tokyo yakınlarındaki Yokohama'ya gelmiştir. En eski Yahudi mezar taşı 1865 yılına tarihlenmektedir. 1895 yılına gelindiğinde yaklaşık 50 ailelik bir Yahudi topluluğu, Japonya'nın ilk sinagogunu inşa etmiştir. 20. yüzyılın başlarında başka Yahudi göçmenler de Japonya'ya ulaşmıştır. Bu topluluğun izlerine, Yokohama'daki yabancılar mezarlığında Almanca, Fransızca, Rusça, Japonca ve İbranice yazıtların yer aldığı mezar taşlarında rastlanmaktadır. 1880'lerde Yahudiler, Nagasaki'ye de yerleşmiştir. Rus pogromlarından kaçan Yahudiler için Nagasaki, stratejik bir liman şehri olarak daha ulaşılabilir bir bölge olmuştur. Kısa sürede 100 ailelik bir cemaate ulaşan bu topluluk, 1894'te Beth İsrael Sinagogu'nu inşa etmiştir. Nagasaki'deki mezarlıklarda da Yahudilere ait ayrı bölümler yer almaktadır. Her ne kadar Nagasaki topluluğu aktif kabul edilse de 1904–1905 Rus-Japon Savaşı sırasında dağılmıştır. Cemaatin elinde bulunan Tevrat tomarları, Çar ordusuna hizmet etmiş ya da savaş esiri olarak Kobe'ye geçmiş Yahudi asker ve sivillerden oluşan yeni Yahudi topluluğuna devredilmiştir. 1923 yılında Tokyo'nun büyük bir kısmını yıkan Büyük Kanto Depremi, Japonya'daki Yahudi yaşamı üzerinde de belirleyici bir etki yaratmıştır. Depremden önce en aktif Yahudi topluluğu Yokohama'da bulunmaktayken, depremin ardından cemaat Kobe'ye taşınmış ve burada yaklaşık 50 ailelik yeni bir merkez oluşmuştur.[43] 1900'lü yılların başlarından ortalarına kadar Kobe'deki Yahudi topluluğu, ağırlıklı olarak Rusya, Ortadoğu ve Almanya'dan gelen göçmenlerden oluşmuştur. 1939–1940 yıllarında Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesiyle yaklaşık 5.000 Yahudi mülteci

42 Yahudiliğin tarihi, öğretiler ve diğer özellikleri hakkında bk. Yasin Meral, *Yahudi Kaynakları Işığında Yahudilik* (İstanbul: Milel Nihal, Yayınları, 2021).

43 Daniel Ari Kapner, Stephen Levine, "The Jews of Japan", *Jerusalem Viewpoints*, (Mart 2000), No: 425, 2-3.

Japonya'ya ulaşmış; bu dönemde Japon hükûmeti, Yahudilere ve çeşitli Yahudi örgütlerine yardım sağlamıştır.[44]

Japonya'ya çoğunlukla Mançurya üzerinden ulaşan Rus Yahudileri, ülkede üç sinagog, bir Yahudi okulu ve yaklaşık 30.000 kişilik bir nüfusa sahipti. "Bağdadî Yahudileri" diye bilinen Ortadoğulu Yahudiler, Kobe'ye öncelikle Irak, Suriye, Yemen, İran ve Türkistan gibi bölgelerden göç etmiştir. Öte yandan, Almanya başta olmak üzere Orta ve Doğu Avrupa'dan da önemli sayıda Yahudi Japonya'ya yerleşmiştir. Bunların göç nedenleri çeşitlilik göstermektedir: bazıları ekonomik fırsatlar için, bazıları ise 1930'lardaki siyasi gelişmelerden ötürü göç etmiştir. Başlangıçta yavaş gelişen Tokyo'daki Yahudi cemaati, zamanla Japonya'nın en büyük topluluğu hâline gelmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, Amerikan Yahudi askerlerinin gelişiyle birlikte Tokyo, Yahudi yaşamının yeni merkezi olmuştur. Savaş sonrası süreçte Amerika ve Batı Avrupa'dan az sayıda Yahudi, ticari, akademik veya profesyonel nedenlerle Japonya'ya gelmeye devam etmiştir. Bu gelişmeler sonucunda Tokyo cemaati, Kobe'yi geride bırakarak büyümüştür.

Başkent Tokyo'daki Yahudi yaşamı, İsrail Büyükelçiliği tarafından kültürel ve sosyal açıdan desteklenmektedir. Şehirdeki ana temsil organ olan Japonya Yahudi Topluluğu, Dünya Yahudi Kongresine bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Sinagogun yanı sıra topluluk merkezi; bir İbranice okulu, kütüphane ve sosyal etkinlik alanlarına ev sahipliği yapmaktadır. Merkezde cuma akşamı ve cumartesi sabahı ayinlerinin ardından koşer yemekler sunulmakta, çeşitli sosyal etkinlikler düzenlenmektedir.[45]

Günümüzde Tokyo ve Kobe'deki Yahudi cemaatleri; İngilizce öğretmenleri, iş insanları, gezgin öğrenciler, turistler, İsrailli mücevher satıcıları ve diğer çeşitli meslek gruplarından bireylerin bir araya geldiği topluluklardır. Bu topluluklar, Yahudi bayramlarını ve festivallerini kutlamakta, Şabat kurallarını uygulamakta hem inançlarını hem de birbirleriyle bağlarını sürdürmeye çalışmaktadır.[46] Her iki cemaat de Japon yasalarına uygun biçimde örgütlenmiş ve faaliyetlerini kurumsal bir yapı içerisinde yürütmektedir.

Kobe Yahudi Cemaati'ne ait sinagog, 1970 yılında inşa edilmiştir. Önceki sinagogun İkinci Dünya Savaşı sırasında hava saldırılarında yıkıldığı bilinmektedir. İbadetlere katılan bireylerin çoğunluğu Aşkenaz kökenli olmasına rağmen, cemaat büyük ölçüde Sefarad geleneklerine göre dinî uygulamalarını sürdürmektedir. Tam zamanlı görev yapan bir din adamı bulunmamakta; bazı ibadetler, ziyaretçi hahamlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Tokyo'daki Yahudi topluluğu ise daha büyüktür. Burada tam zamanlı görev yapan Amerikalı bir

44 Kapner ve Levine, "The Jews of Japan", 4.

45 Bk. Silvia Pin, *Jews in Japan: Presence and Perception* (Berlin/Boston: 2024), 11-33.

46 Kapner, Levine, "The Jews of Japan", 2.

haham bulunmaktadır. Bu cemaat içinde ortodoks, reformist ve diğer mezhepsel yaklaşımları benimseyen Yahudiler bir arada yer almakta, bu durum zaman zaman ibadet uygulamaları ve cemaat yönetimi konusunda görüş ayrılıklarına ve iç tartışmalara yol açabilmektedir.[47]

Japonya'daki bazı üniversitelerde, İbranice ve Yahudi kültürü üzerine akademik çalışmalar yürütülmektedir. Bu alandaki akademik ilgiyi kurumsallaştırmak amacıyla 1995 yılında Japon-Yahudi Dostluk ve Araştırma Derneği (The Japanese-Jewish Friendship and Study Society) kurulmuştur. Dernek, *Namal* adlı bir dergi yayımlayarak hem kültürel hem de bilimsel iletişimi sürdürmektedir.[48] Tokyo'da Yahudilere ait az sayıda ibadethaneler ve kuruluşlar yer almaktadır. Bunlardan biri, 1968 yılında hizmete açılan Beth David Sinagogu'dur. Öte yandan, Japonya'da Yahudiler ile diğer topluluklar arasında gerçekleşen karma evliliklerin, zaman içinde Yahudi nüfusunun artışını sınırlandırdığı gözlenmektedir.[49]

Hristiyanlık

Hristiyanlık, MS 1. yüzyılda Filistin'de Yahudi kültürel ve dinî zemininde ortaya çıkan, Hz. İsa'nın yaşamı, ölümü ve öğretileri etrafında şekillenen bir dindir. Hristiyanlar İsa Mesih'in Tanrı'nın oğlu olduğuna, Tanrı'nın İsa aracılığıyla insanlığa kurtuluş sunduğuna inanır. Katoliklik, Ortodoksluk ve Protestanlık başta olmak üzere çeşitli mezheplere ayrılan Hristiyanlık, zamanla küresel ölçekte yayılmıştır. Hristiyanlık günümüzde dünya genelinde çok sayıda mensubuyla en yaygın dinî geleneklerden biridir.[50]

Hristiyanlık Japonya'da yerli bir inanç değildir. Nesturilik, 7. yüzyıldan 8. yüzyılın sonuna kadar Tang Çin'inde hoş karşılanıp gelişmişse de o dönemde Japonya'ya yayılmadığı genel kabul görmektedir.[51] Günümüzde Japonya'da Hristiyanlık, farklı kaynaklara göre nüfusun yalnızca % 1 ila % 2'sini oluşturmaktadır. En iyimser tahminler bile ülkedeki Hristiyan nüfusun üç milyonun altında kaldığı yönündedir.[52]

Hristiyanlığın Japonya'daki esas serüveni 16. yüzyıla, Muromachi dönemine (1338–1573) kadar uzanmaktadır. Bu dönemde yaşanan toplumsal çözülme ve dinî gruplar arasındaki çekişmeler, Japon toplumunda önemli bir kırılmaya yol

47 Kapner, Levine, "The Jews of Japan", 3
48 Kapner, Levine, "The Jews of Japan", 6.
49 Kapner, Levine, "The Jews of Japan", 7.
50 Bk. Ahmet Hikmet Eroğlu, "Hristiyanlık", *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. B. Adam (Ankara: Grafiker Yayınları, 2015), 133-194.
51 Ichijo, "What does it mean to be a Christian nationalist in Meiji Japan? Religion, nationalism and the state", 312.
52 Ipgrave, "Christianity in the world of Japan's religions: reception, incorporation, separation", 197-210.

açmıştır. İç karışıklıklar sebebiyle pek çok genç Japon, kariyerini yurt dışında inşa etme ya da dış ticaret faaliyetlerine yönelme arayışına girmiştir. Bu süreçte artan dış temaslar, Avrupa kökenli tüccar ve misyonerlerin Japonya'ya ulaşmasına zemin hazırlamıştır. Hristiyanlığın Japon topraklarına ilk kez 1542 veya 1543 yılında, bir fırtınadan kaçarak Tanehaşima adasına sığınan birkaç Portekizli tüccar aracılığıyla girdiği, kısa süre sonra da Katolik misyonerlerin gelişiyle dinî faaliyetlerin başladığı kaydedilmektedir.[53]

Japonya'da Hristiyanlık tarihi, misyonerlik faaliyetleriyle doğrudan ilişkilidir.[54] Bu bağlamda, Cizvit misyoneri Francis Xavier (1506–1552) ve beraberindeki heyet, 1549 yılında Japonya kıyılarına ulaşmış ve Katolik Hristiyanlığı tanıtmaya başlamıştır. Hristiyanlık bu dönemde Japonlar için yalnızca yeni bir dinî inanç değil, aynı zamanda Avrupa uygarlığıyla kurulan sembolik bir temasın da aracı olarak değerlendirilmiştir. Vatikan'a iletilen raporlara göre, 16. yüzyılın sonlarına gelindiğinde yaklaşık 150.000 Japon Hristiyanlığı benimsemiştir. Özellikle Cizvit misyonerlerinden Alessandro Valignano'nun (1539–1606) misyon stratejisi, yerel kültüre uyum sağlama, Hristiyan olmayan bir kültüre girme ve onlara nüfuz etme, eğitim yoluyla yayılma ve yerli din adamlarının yetiştirilmesini hedeflemesi açısından dikkat çekicidir.[55] Japonya'da 17. yüzyılın başlarında 300.000 civarında Hristiyan bulunduğu öne sürülmüştür.[56]

Joseph J. Spae, 1963 yılında yayımladığı *The Catholic Church in Japan* adlı eserinde Japonya'daki Hristiyanlık tarihini üç ana dönemde ele almıştır. İlki, "Hristiyan Yüzyılı" (1549–1639) diye adlandırılan dönemdir; bu dönemde Hristiyanlık Japon toplumunda belirli bir kabul görmüş, ancak yüzyılın sonlarına doğru baskılarla karşılaşmıştır. İkinci dönem olan "Gizli Hristiyanlar Dönemi" (1639–1859), yaklaşık iki yüzyıl süresince Hristiyanlığın yasaklandığı ve inananların inançlarını gizlice sürdürmek zorunda kaldıkları bir dönemdir. Üçüncü ve "Modern Dönem" (1859–1963) ise misyonerlik faaliyetlerinin yeniden serbest bırakıldığı, Hristiyanlığın daha rahat bir ortamda gelişme gösterdiği dönemdir.[57] Bu çerçevede Asya'daki nüfuzunu artırmasından çekinildiğinden Hristiyanlar kimi zaman baskılarla karşılaşmış, kimi zaman serbest ortamlar sayesinde misyonerlerin gerçekleştirdiği faaliyetlerle yayılma imkânı bulmuştur. Japonya'daki Hristiyanlık tarihi, bu bağlamda dalgalı bir gelişim çizgisi izle-

53 Ichijo, "What does it mean to be a Christian nationalist in Meiji Japan? Religion, nationalism and the state", 312.

54 Bk. Ayhan Kuşculu, "Japonya'da Hristiyan Misyoner Hareketleri", *Bilimname* 13/2 (2007), 139-151.

55 Ipgrave, "Christianity in the world of Japan's religions: reception, incorporation, separation", 201; Genel olarak Cizvitlerin tarihi, organizasyonu, eğitim anlayışı ve eğitim sistemi hakkında bk. Ali İsra Güngör, *Cizvitler* (İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2016), 53-140; Ali İsra Güngör, "Kilise'nin Yeni Misyon Anlayışında İnkültürasyon'un Yeri", *Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43/1 (Nisan 2002), 171-185.

56 Bk. Ichijo, "What does it mean to be a Christian nationalist in Meiji Japan? Religion, nationalism and the state", 312.

57 Joseph J. Spae, "The Catholic Church in Japan", *Contemporary Religions in Japan* 471 (1963), 3-12.

miş, dönemin sosyal, siyasal ve kültürel şartlarına bağlı olarak farklı biçimlerde şekillenmiştir.

Japonya'da Hristiyanlığın yayılmasına yönelik ilk resmî tepki, dönemin askerî yöneticisi Toyotomi Hideyoshi tarafından verilmiştir. 24 Temmuz 1587 tarihinde yayımladığı bildiride, Hristiyanlık Japonya'ya dışarıdan dayatılmaya çalışılan "sapkın" *(jahō)* bir inanç sistemi diye tanımlanmış ve bu inancın Japon toplumuna zarar verebileceği vurgulanmıştır. Hideyoshi, bildiride Hristiyan rahiplerin yirmi gün içinde ülkeyi terk etmeleri gerektiğini belirtmiş, bu karar Japon topraklarında faaliyet gösteren misyonerlerin meşruiyetini ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Josephson'un değerlendirmesine göre, her ne kadar bu karar tam anlamıyla uygulanmamış olsa da Japon devletinin Hristiyan misyonerleri sınır dışı etmeye yönelik kararlılığının 16. yüzyıldaki önemli bir göstergesidir.[58] 1614 yılına gelindiğinde, Hristiyanlık resmen yasaklanmış ve misyonerler Japonya'dan çıkarılmıştır. Bu süreçte Hristiyanlık bir kez daha "sapkınlık" *(jahō)* şeklinde değerlendirilmiş[59] ve Japon devletine yönelik potansiyel bir tehdit unsuru görülmüştür. Nihayetinde 1639 yılında Tokugawa Şogunluğu Hristiyanlığı tamamen yasaklamış, yerli Hristiyanların inançlarını terk etmeleri yönünde baskılar yoğunlaştırılmıştır.[60] Bu baskılara rağmen, Avrupalı misyonerler Japonya'da Hristiyanlığı yayma çabalarından tümüyle vazgeçmemiş, çeşitli yollarla faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

19. yüzyıl, Batılı güçlerin "din özgürlüğü" *(shinkyō no jiyū)* söylemiyle, esasen Japonya'da Hristiyanlık için bir özgürlük alanı yaratma çabalarına sahne olmuştur. Özellikle Batılı devletler, Japonya'da ikamet eden vatandaşlarının dinî vecibelerini özgürce yerine getirebilmelerini diplomatik düzlemde güvence altına almaya çalışmıştır. Dönemin diplomatik ilişkilerinde ekonomik ve askerî konuların yanı sıra din meselesi de önemli bir rol oynamıştır. ABD ve Hollanda, vatandaşlarının ibadet özgürlüğünü vurgularken; Rusya, Ortodoks Kilisesi'nin Japonya'ya girişine izin verilmesi konusunda baskı yapmış, kuzeydeki tartışmalı adaların Hristiyanlaştırılmasının bu bölgeleri kendi nüfuzları altına alacağına inanmıştır. Benzer şekilde, Fransa da Vatikan'ın desteğiyle Katolik misyonerlerin Japonya'ya girişine izin verilmesi konusunda yoğun diplomatik faaliyetlerde bulunmuştur.[61] Süreç içinde İngiltere ve diğer Avrupa ülkeleri de Japonya ile çeşitli anlaşmalar imzalamıştır. Bu dönemde çok sayıda Hristiyan misyoner, Japon yetkililerin direnç göstermesine rağmen, Japonya'ya yönelmiş ve burada kiliseler inşa ederek misyonerlik faaliyetlerinde bulunmuştur.[62]

58 Josephson, *The Invention of Religion in Japan*, 28.
59 Josephson, *The Invention of Religion in Japan*, 30.
60 Josephson, *The Invention of Religion in Japan*, 40.
61 Bk. Josephson, *The Invention of Religion in Japan*, 79-82.
62 Bk. Josephson, *The Invention of Religion in Japan*, 186-191.

Hristiyanlıkla ilgili önemli gelişmelerden biri de Meiji döneminde (1868–1912) yaşanmıştır. Batılı devletlerin diplomatik baskıları sonucunda, 1873 yılında Hristiyanlığı yasaklayan yasa kaldırılmış; böylece yalnızca Protestan değil, aynı zamanda Katolik ve Ortodoks misyonerlerin de Japonya'ya girişine izin verilmiştir. 1889 Anayasası ile din özgürlüğü 25. madde ile şöyle tanınmıştır: Japon tebaası, barış ve düzene zarar vermeyecek ve tebaa olarak görevlerine aykırı olmayacak sınırlar içinde, dinî inanç özgürlüğünden yararlanacaktır.

1858 tarihli Harris Antlaşması'nın onaylanmasıyla birlikte, seyahat engelleri kaldırılmış; Japonya, küresel ticaret, kültür ve düşünce sistemlerine giderek daha fazla entegre olmuştur. Bu gelişmelerle paralel olarak, Japon akademisyenler, bürokratlar ve öğrenciler Avrupa ve Amerika'ya gitmeye başlamış, Batılı ev sahiplerinin Hristiyanlığı modern bilim ve teknolojinin temeli diye lanse etmesiyle bu dine ilişkin olumlu yaklaşımlar gelişmiştir. Böylece, Japon aydınları arasında Hristiyanlığa sempati duyan, bu dini "uygarlık taşıyıcısı" diye gören ve din değiştirenler ortaya çıkmıştır.

Japonya'da 19. yüzyılda yaşanan modernleşme süreci, yalnızca siyasi ve ekonomik dönüşümleri değil, aynı zamanda kimlik arayışlarını da beraberinde getirmiştir. Bu süreçte dinin de etkisiyle Japon kimliğine dair farklı yönelimler ortaya çıkmıştır. Literatürde bu bağlamda beş farklı Japonya kimliğinden söz edilmiştir: *1-* Şogun liderliğinde feodal değerlere dayalı bir ülkeler konfederasyonu olarak Japonya; *2-* Çin medeniyetinin tek gerçek varisi ve mirasçısı Japonya; *3-* Budist Japonya; *4-* Batı tarzı ilerlemeye olan bağlılığıyla gelişmiş ve kalkınmış bir Japonya; *5-* Hristiyan bir ulus kimliğini benimseyen, Asya'da Hristiyanlığın temsilcisi bir Japonya.[63] Bu kimlik tasarımları, Japon toplumunun Batı ile kurduğu yeni ilişkiler, dinî dönüşümler ve kültürel değişimler çerçevesinde şekillenmiş; Japonya'nın hem kendini algılama biçimini hem de dış dünya tarafından nasıl algılanmak istediğini önemli ölçüde etkilemiştir.

"Doğu Doğu'dur, Batı Batı'dır ve bu ikisi asla bir araya gelmeyecektir" *(East is East, and West is West, and never the twain shall meet)* şeklindeki söylem, uzun süre Doğu ve Batı medeniyetleri arasında kültürel bir uçurum bulunduğunu ileri süren oryantalist yaklaşımları yansıtmaktadır. Bu bağlamda, Japon entelijansiyası ve devlet erkânı nezdinde Hristiyanlığın Batılı bir din olarak Japon toplumu için "yabancı" bir unsur teşkil ettiği düşüncesi yaygınlık kazanmıştır. Bu düşünce, Hristiyanlığın farklı dönemlerde yasaklanmasına zemin hazırlamış; ancak ilerleyen tarihlerde bazı yasal düzenlemelerle Hristiyanlığın Japon toplumu içinde yayılmasına göz yumulmuştur. 1899 ile 1927 yılları arasında hükûmetin Hristiyanlık karşısında daha ılımlı ve dostane bir tavır benimsediği

63 Josephson, *The Invention of Religion in Japan*, 138.

gözlenmiştir.[64] Bu dönemde, Hristiyanlığı Japonya'nın Batı medeniyetiyle bütünleşmesinde aracı bir unsur gören aydınlar ortaya çıkmış, bunlar arasında Tsuda Mamichi (1829–1903), Uchimura Kanzō (1861–1930) ve Kishimoto Nobuta (1866–1928) gibi önemli isimler yer almıştır.

Tsuda Mamichi, Okayama eyaletinde bir samuray ailesinin mensubu olarak dünyaya gelmiş, Tokugawa döneminde faaliyet gösteren Yabancı Diller Enstitüsünde eğitmenlik yapmıştır. 1862 yılında, Batı hukuku ve siyaset bilimi eğitimi almak üzere Hollanda'daki Leiden Üniversitesine gönderilmiş; ülkesine dönüşünde Adalet Bakanlığında ve Japonya'nın ilk Temsilciler Meclisinde çeşitli görevler üstlenmiştir. Tsuda, dinin kamusal ahlakın tesisi ve medeniyetin ilerlemesi açısından vazgeçilmez bir unsur olduğunu savunmuştur. Bu doğrultuda, Japon hükûmetinin mevcut dinler arasında medeniyetle en uyumlu olanını seçerek onu aktif biçimde desteklemesi gerektiğini ileri sürmüş; özellikle Protestanlık bağlamında Hristiyanlığı ideal din saymıştır. Ona göre, Hristiyanlık esas itibarıyla taşıdığı değerlerden ziyade, Batı medeniyetinin başarılı bir taşıyıcısı olması açısından benimsenmeli ve teşvik edilmelidir. Tsuda'nın bu yaklaşımı, dönemin siyasi ve entelektüel çevrelerinde hem destek görmüş hem de eleştirilmiştir.[65]

Meiji döneminde bazı Japon aydınları, Hristiyanlığı Japonya'nın modernleşme ve uluslararası alanda tanınma sürecinde önemli bir unsur diye değerlendirmiştir. Uchimura Kanzō, yaşamı boyunca Hristiyanlığa ve Japonya'ya bağlılığını "İki J" *(Jesus, Japan)* kavramsallaştırmasıyla ifade ederek bu iki adanmışlık arasında sıkı bir ilişki kurmaya çalışmıştır. Kishimoto Nobuta ise 1893 yılında düzenlenen Dünya Dinler Parlamentosunda Hristiyanlığın, uzun vadede Japonya'nın başat dinî hâline geleceği öngörüsünde bulunmuştur. Aynı dönemin bir diğer önemli aydını Nitobe Inazō (1862–1933), Hristiyanlığı Japonya'nın Batı dünyasında tanıtımı ve modern bir uluslararası topluluğun parçası olduğunu ispat etme çabasında etkili bir araç olarak değerlendirmiştir.[66] Meiji devletinin temel hedefi konumundaki modernleşme ve Batılılaşma doğrultusunda, Japon toplumunda geleneksel inançlar ile batıl *(jakyō, meishin)* görülen uygulamalara karşı mücadele yürütülmüş,[67] Batı'dan davet edilen uzmanlar aracılığıyla Batı biliminin öğretildiği kurumlarda Hristiyanlıkla ilgili faaliyetlere müsamaha gösterilmiştir. Aynı dönemde, devlet Şinto inancını Budizm ile tarihsel bağlarından ayırma ve yeni Japon kimliğini inşa etmede merkezi bir unsur hâline getirme yönünde çeşitli politikalar uygulamıştır.

64 Bk. Colin Noble, "Christians and the State in Early Twentieth Century Japan: from confrontation to collaboration and back again", *Japanese Studies* 25/1 (2005), 65-79.

65 Bk. Josephson, *The Invention of Religion in Japan*, 206-210.

66 Ichijo, "What does it mean to be a Christian nationalist in Meiji Japan? Religion, nationalism and the state", 318-322.

67 Josephson, *The Invention of Religion in Japan*, 170.

Meiji döneminde din politikaları kapsamında uygulanan *Shinbutsu Bunri* (Şinto ve Budist kutsallarının ayrılması) ve *Haibutsu Kishaku* (Budizm'in bastırılması) hareketleri, Japonya'nın dinî yapısında köklü değişikliklere yol açmıştır. Bu hareketlerin en radikal örneği, 1870 -1871 yıllarında Toyama bölgesinde görülmüş; burada 1.730 Budist tapınağı bir gecede yalnızca 7'ye indirilmiş, bu durum dinî hayatı altüst etmiştir. Böylesine sert önlemler, kamuoyunda büyük tepkilere neden olmuş ve çeşitli yerel isyanları tetiklemiştir. Bu gelişmeler sonucunda hükûmet, Budist karşıtı politikalarında geri adım atmak zorunda kalmıştır. 1872 yılında Şinto İşleri Departmanı kaldırılarak yerine Din ve Eğitim Bakanlığı kurulmuş ve bu yeni yapı, vatanseverlik, *Kami*lere saygı ve imparator kültü ekseninde bir din anlayışını savunmaya yönelmiştir. Tüm bu gelişmelere karşın Budizm, zamanla gücünü yeniden kazanmış ve dinî özerkliğini koruyabilmek adına Hristiyanlığın tanıtılmasına karşı bir tutum sergilese de din özgürlüğü ilkesinin savunucularından biri hâline gelmiştir.

Japonya'da Hristiyanlığa yönelik yasağın 1873'te kaldırılmasının ardından Katolik, Protestan ve Rus Ortodoks kiliseleri eğitim ve misyon faaliyetlerine resmen başlamıştır. Bu süreçte Hristiyan misyonerler, özellikle eğitim alanında etkin bir rol oynamış; güçlü ve disiplinli eğitim programlarıyla dikkat çekmişlerdir. Katolik misyonerlerin yanı sıra, Rus Ortodoks Kilisesi ve çeşitli Protestan mezheplerine bağlı kuruluşlar da faaliyetlerini yaygınlaştırmıştır. Ayrıca Meiji hükûmeti tarafından Batı tarzı modernleşme kapsamında istihdam edilen birçok yabancı öğretmenin dindar Hristiyanlar olması, eğitim alanındaki misyon etkisini daha da artırmıştır. Bu öğretmenlerin bazıları, doğrudan öğrencileri üzerinde etkili olmuş ve Japonya'da Hristiyanlığı benimseyen önemli yerli dinî liderlerin yetişmesinde rol oynamıştır.

Protestan Hristiyanlığı, Japonya'ya 19. yüzyılın ortalarında ülkenin modernleşme süreciyle birlikte girmiştir. Japonya'da faaliyet gösteren ilk Protestan misyon örgütleri, 1859 yılında ABD'den gelmiştir. 19. yüzyılın sonuna kadar Japonya'daki Protestan misyonlarının büyük çoğunluğunu Amerikan kökenli kuruluşlar oluşturmuştur; nitekim yüzyılın başlarında ülkede faaliyet gösteren 43 Protestan misyon örgütünün 32'si Kuzey Amerika menşelidir.[68] 1883 yılı itibarıyla Protestan topluluklar ülkede 130 kilise, 70 eğitim kurumu ve yaklaşık 5.000 üyeye ulaşmışlardır. Öte yandan Katolik nüfus da aynı dönemde artış göstermiştir; 1884 yılına ait kayıtlarda yalnızca güney Japonya'daki Katoliklerin sayısı 24.656 diye belirtilirken, ülke genelindeki toplam Katolik sayısının 44.505 olduğu rapor edilmiştir.[69]

68 Noble, "Christians and the State in Early Twentieth Century Japan: from confrontation to collaboration and back again", 67.

69 https://www.britannica.com/topic/Japanese-religion, (Erişim 23 Nisan 2025).

Başlangıçta Japonya'daki Katolik misyon faaliyetleri Paris Yabancı Misyoner Cemiyeti (*Foreign Missionary Society of Paris*) tarafından yürütülmüşse de 20. yüzyılın başlarından itibaren İspanyol Dominikenler, Alman İlahi Söz Cemaati (*The German Society of the Divine Word*), Alman Fransiskenler ve Cizvitler, Kanadalı Fransiskenler ve İtalyan Salezyenler gibi farklı Katolik topluluklar Japonya'nın çeşitli bölgelerinde aktif misyonerlik faaliyetlerine başlamıştır.[70]

1912 yılında düzenlenen "Üç Din Konferansı", Japon hükûmetinin Hristiyanların Japon toplumuna yapabilecekleri katkıları ne ölçüde kabul ettiğini ve Hristiyan topluluklarının da devlet girişimlerine katılma konusundaki istek ve memnuniyetlerini göstermesi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur.[71] İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Japonya'nın ABD işgali altına girmesiyle Hristiyanlık tam anlamıyla bir dinî özgürlüğe kavuşmuştur. Bu dönemde Katolik Kilisesinin yanı sıra Protestanlığın köktendinci (fundamentalist) kanatları hızlı bir yayılma göstermiştir. Özellikle savaş sonrası dönemde, bir "Hristiyanlık patlaması" yaşanmış, birçok Japon Hristiyan inancına yönelmiştir. Bununla birlikte, Hristiyan kurum ve kuruluşlarının büyük bir kısmı kent merkezlerinde yoğunlaşırken, kırsal bölgelerdeki faaliyetler daha sınırlı kalmıştır. Ancak özellikle eğitim kurumları aracılığıyla orta sınıf Japonlar arasında Hristiyanlığın etkisinin arttığı gözlenmiştir. 21. yüzyılın başlarında Japonya'daki Hristiyan nüfusun yaklaşık 2 milyon ve bu nüfusun dörtte birinden fazlasının Katolik Kilisesi mensubu olduğu kaydedilmiştir.[72]

Michael Ipgrave'ın değerlendirmelerine göre Japon toplumu yaklaşık beş yüzyıllık bir süre boyunca Hristiyan misyonerlik faaliyetlerine maruz kalmıştır. Özellikle son bir buçuk yüzyıl içinde Katolik, Protestan, Anglikan ve Ortodoks geleneklerinden birçok ruhban ve entelektüelin yoğun çabalarına rağmen, Japonya'da Hristiyanlığa bağlılık düzeyi oldukça sınırlı kalmıştır.[73] Bununla birlikte, yakın dönem istatistiksel veriler özellikle gençlerin Hristiyanlığa karşı daha duyarlı bir grup oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda savaş sonrası dönemde vaftiz edilen Japon Hristiyanların % 61'inin okul çağında, %

70 https://www.britannica.com/topic/Japanese-religion, (Erişim 23 Nisan 2025).

71 Bu konferans 25 Şubat 1912'de gerçekleşmiştir. Yedi Hristiyan -bir Protestan piskopos, iki papaz, iki kolej başkanı ve her biri Roma Katolik ve Doğu Ortodoks kilisesi temsilcisi- Japonya hükûmetinin 21 temsilcisi, 51 Budist temsilcisi ve 13 Şinto grubu temsilcisiyle Japonya halkı arasında erdemi teşvik etmenin yollarını görüşmek üzere bir araya gelmiştir. Hükûmetin organize ettiği bu toplantı ile Hristiyanlığın ülke yaşamında yeni bir konum elde ettiği, toplumdaki dini ve ahlaki güçlerden biri olarak görülmeye başlandığı söylenebilir. Bu toplantıda Konfüçyüsçülük dışarıda tutulmuştur. Bu da Konfüçyüsçülüğün belirtilen üç inanç sisteminin dışında tutulduğu anlamına gelir. Dinî liderler ve temsilciler ile benzer bir toplantı Şubat 1924'te gerçekleştirilmiş, bu toplantıya daha fazla Hristiyan temsilci davet edilmiş, Hristiyanlığa karşı düşmanca olmayan tutum sonraki yıllarda da gerçekleşmiştir. Bu, bir anlamda devlet onayı sayılmıştır. Bk. Noble, "Christians and the State in Early Twentieth Century Japan: from confrontation to collaboration and back again", 69-70.

72 https://www.britannica.com/topic/Japanese-religion, (Erişim 23 Nisan 2025).

73 Ipgrave, "Christianity in the world of Japan's religions: reception, incorporation, separation", 197.

12,9'unun ise 23 ile 26 yaşları arasında olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu veriler, öğrencilere yönelik misyonerlik faaliyetlerinin yoğunluğuna işaret etmektedir.[74] Tarihsel süreç boyunca Japonya'daki Hristiyan eğitim kurumlarının üç ana alana yoğunlaştığı görülmektedir: birincisi ilkokuldan yükseköğretime kadar uzanan Hristiyan okulları, ikincisi kiliselere bağlı pazar okulları, üçüncüsü ise anaokulları ve kreşlerde verilen erken çocukluk eğitimidir.[75] Bu eğitim modelleri, çocukluk döneminden itibaren Hristiyanlıkla tanışıklık ve zamanla bu dine geçiş konusunda etki yaratmakta, günümüzde Hristiyan eğitimi bağlamında yeni arayışlar sürdürülmektedir.

Japonya dışında, özellikle Batılı ülkelerde yürütülen misyonerlik faaliyetleri de Japon gençlerin Hristiyanlıkla tanışmasında ve bu dine yönelmesinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda Kaliforniya'da bir Hristiyan üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapan araştırmacı Naoki Okamura'nın gerçekleştirdiği çalışmada, her yıl çok sayıda Japon kökenli uluslararası öğrencinin Hristiyanlık hakkında olumlu tutumlar geliştirdiği tespit edilmiştir. 17–24 yaş aralığında seçilen öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, katılımcıların 'Batı dini' diye nitelendirilen Hristiyanlığa karşı ön yargılı olmadıkları, aksine beyaz gelinlikli kilise düğünü, sevgililer günü hediyeleri ve Noel kutlamaları gibi Hristiyanlıkla özdeşleşmiş bazı sembollerin öğrenciler üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Hatta bazı öğrencilerin kendilerini Hristiyan olarak tanımlamaya başladıkları da dikkat çekici bir bulgudur. Üniversite yönetiminin Japon öğrencilere Hristiyan ailelerin yanında konaklama imkânı sunması ve bu aile ortamlarında dinî uygulamalarla temas etmeleri, söz konusu öğrencilerin Hristiyanlığa yönelik sempati geliştirmelerinde etkili olmuştur. Ayrıca, öğrencilerin hem sosyalleşmelerini hem de dil öğrenimlerini desteklemek amacıyla düzenlenen öğrenci arkadaşlık toplantılarının, dinî kimliğe yönelik dönüşüm süreçlerinde dönüştürücü bir rol oynadığı tespit edilmiştir.[76] Japon gençliğinin Batı'daki deneyimleri, Hristiyanlığa yönelimin sadece bir inanç meselesi değil, aynı zamanda kültürel etkileşim, kimlik arayışı ve modernleşme arzusu bağlamında şekillendiğini göstermektedir.

İslam

İslam, vahye dayalı, tek tanrılı (*tevhit*) bir inanç sistemine sahiptir. Hz. Muhammed bu dinin son peygamberi kabul edilir. İslam, Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği dinin özel ismi olmakla birlikte, tebliğlerinin esasını Allah'ın varlığını ve

74 Bk. Jackie Brock, "Campus Ministry in Japan", *Journal of the European Pentecostal Theological Association*, 26/2 (2006), 147-155.

75 Bk. Kazuhiro Okuda, "Christian Religious Education Research in the Japanese Context", *Religious Education*, 101/4 (2006), 458-461.

76 Naoki Okamura, "Intercultural Encounters as Religious Education: Japanese Students at a Christian University and Their Religious Transformation", *Religious Education*, 104/3 (2009), 289-302.

birliğini tanıyıp O'nun iradesine teslim olma ilkesinin oluşturduğu daha önceki peygamberlerin bildirdiği dinin de adıdır. Kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'dir.[77] İslam, tarihsel süreçte geniş coğrafyalara yayılmış, günümüzde dünyanın hemen her bölgesinde çok sayıda mensubu bulunan bir din hâline gelmiştir.

İslam'ın Japonya ile ilişkisi, diğer pek çok ülkeyle kıyaslandığında oldukça yenidir. Bununla birlikte 13. yüzyılda Moğolların 1274 ve 1281 yıllarındaki Japonya'yı istilalarında, Hristiyanlarla birlikte ittifak kuran bazı Müslüman birliklerin de katıldığını, ayrıca 1275 yılında Japonya'ya gelen bir Moğol elçiliğine dair belgelerde bir Müslümanın Japonya'yı ziyaretini anlatan bazı kayıtlar bulunmaktadır.[78] Anlaşılan bu temaslar sınırlı ve geçici nitelikte olmuş, İslam'ın Japon toplumuyla anlamlı ve kalıcı karşılaşması daha ileri dönemlerde gerçekleşmiştir.

Japon halkı İslam'la anlamlı şekilde 1877 yılında, Batı dinî düşüncesi çerçevesinde entelektüel bir düzlemde tanışmıştır. Aynı yıllarda Hz. Muhammed'in hayatı Japoncaya çevrilmiş, bu da İslam'ın Japon düşünce dünyasında bir yer edinmesine katkı sağlamıştır. Önemli temaslardan biri de 1890 yılında Osmanlı Devleti'nin diplomatik ilişkiler kurmak ve Müslümanlarla Japon halkını tanıştırmak amacıyla Japonya'ya gönderdiği Ertuğrul fırkateyni aracılığıyla gerçekleşmiştir.[79] Dönüş yolunda fırtınaya yakalanarak batan gemideki çok sayıda kişi hayatını kaybetmiş, bu trajik olay iki toplum arasında duygusal bir bağ oluşmasına vesile olmuştur. 19. Yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında Müslüman olan Japonlar vardır.[80] Ancak esas Müslüman toplum hayatı, Birinci Dünya Savaşı sırasında Bolşevik Devrimi'nin ardından Türkistan'dan ve Rusya'dan gelen birkaç yüz Türkmen, Özbek, Tacik, Kırgız, Kazak ve diğer Türk-Tatar Müslüman mültecinin gelişine kadar başlamamıştır. Japonya'da sığınma hakkı verilen bu Müslümanlar, Japonya'da yerleşmiş ve küçük Müslüman toplulukları oluşturmuştur. Ayrıca birçok Japon, bu Müslümanlarla temas yoluyla İslam'a geçmiştir. Bu küçük Müslüman topluluklarının oluşumuyla birlikte Japonya'da camiler inşa edilmeye başlanmıştır. Bunların en önemlileri 1935'te inşa edilen Kobe Camii ve 1938'de inşa edilen Tokyo Camiidir. 1935-1943 yılları arasında Japonya'da İslam üzerine 100'den fazla kitap ve dergi yayımlanmıştır. 1952'de ilk İslami örgüt olan Japonya Müslüman Derneği *(The Japan Muslim Associ-*

77 Mustafa Erdem, *Allah Katındaki Din İslam* (Ankara: Tulpars Yayınları, 2020); Durmuş Arık, "İslam Açısından Diğer Dinler ve Mensupları", *Dinler arası İlişkiler El Kitabı*, ed. Ali İsra Güngör (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 129-158.

78 Bk. James Harry Morris, "Christian–Muslim Relations in China and Japan in the Sixteenth and Early Seventeenth Centuries", *Islam and Christian–Muslim Relations*, 29/1 (2018), 37-55.

79 Abu Bakr Morimoto, *Islam in Japan Its Past, Present and Future* (Tokyo: Islamic Center Japan, 1980), 8-9; Anis, "The Emergence of Islam and the Status of Muslim Minority in Japan", 331.

80 Bk. Akiko Komura, "Japonya'daki İslam Tarihinden Bakışla Japon Maneviyatı", çev. Yetkin Karaoğlu, *Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 1/1 (2023), 169-190.

ation) kurulmuş, bu dernek Japonya'da İslam'ın yayılmasında yeni bir döneme katkı sağlamıştır.[81]

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Japonya'da İslam ve İslam dünyasına yönelik ilgi belirgin biçimde artmıştır. Özellikle 1945'te savaşın sona ermesiyle, Japonya'da İslam daha görünür bir din hâline gelmiş ve yerel düzeyde Müslüman topluluklardan söz edilmeye başlanmıştır. Bu dönemde hem dış göçler hem de entelektüel ilginin artması, İslam'ın Japon toplumundaki yerini güçlendirmiştir.

Günümüzde Japonya'da 200 bini aşkın Müslümanın yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu topluluğun büyük çoğunluğu, Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Endonezya ve Malezya gibi ülkelerden gelen göçmenlerden oluşmaktadır.[82] Bunun yanı sıra, son yıllarda İslam'ı benimseyen yerli Japonların sayısında sınırlı da olsa bir artış gözlenmektedir. Bu durum, Japonya'daki İslam varlığının yalnızca dış göçle sınırlı olmadığını, aynı zamanda kültürel ve dinî etkileşimlerin sonucu bir dönüşüm sürecine de işaret ettiğini göstermektedir.[83]

Japonya'da inşa edilen ilk cami, 1905 yılında Rus işgalinden kaçarak ülkeye gelen Müslüman askerler tarafından İzumi Ohtsu bölgesinde yapılmıştır. Bunu takiben, 1914 yılında ikinci cami inşa edilmiş; ancak bu yapı 1935 yılında Kobe şehrindeki Türk, Hint ve Arap kökenli Müslüman iş insanlarının katkılarıyla yeniden yapılandırılmıştır. Üçüncü önemli cami ise, 1938 yılında Tokyo'da yaşayan Tatar Müslüman topluluğu tarafından inşa edilmiştir. Bu cami, 1968 yılında yeniden yapılmak üzere yıkılmıştır. 1977 yılında ise Japonya'nın ikinci büyük şehri Osaka'da bir cami yapılmıştır.[84] Günümüzde Japonya'nın en büyük camisi konumundaki Tokyo Camii, bu mabetler arasında hem tarihî önemi hem de Türk-Japon ilişkileri açısından taşıdığı sembolik değerle öne çıkmaktadır. Depremler sebebiyle büyük ölçüde hasar gören eski cami yıkıldıktan sonra, Japonya'daki Kazan-Tatar Türkleri cami arazisini Türkiye Cumhuriyeti'ne bağışlamış, yeni caminin yapımı için Diyanet İşleri Başkanlığı sürece dâhil olmuştur. Böylece, 2000 yılında Tokyo Camii yeniden inşa edilerek ibadete açılmıştır. Yenilenen yapı, yalnızca Müslümanlara hizmet etmekle kalmamış, aynı zamanda Türk-Japon dostluğunun pekişmesine de katkı sağlamıştır. Tokyo Camiinin kurumsal etkisini artırmak amacıyla 2023 yılında Tokyo Camii Enstitüsü (Tokyo Camii Institute) kurulmuştur. Bu enstitü, seminerler, konferanslar, akade-

81 Morimoto, *Islam in Japan*, 9-11; Anis, "The Emergence of Islam and the Status of Muslim Minority in Japan", 331.

82 Bk. Elif Büşra Kocalan, "Japonya'ya Müslüman Göçü", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (Aralık 2020), 733-757.

83 Bk. Hisham Kuroda, "Muslims in Japan: a preliminary report", *Institute of Muslim Minority Affairs*, 7/1 (1986), 187-192.

84 Morimoto, *Islam in Japan*, 18-28; Anis, "The Emergence of Islam and the Status of Muslim Minority in Japan", 332.

mik projeler ve yayınlar aracılığıyla Japon toplumunun İslam'a dair bilgi düzeyini artırmayı ve bilimsel temelli bir farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır.[85]

1999 yılında Japonya genelindeki cami sayısı yalnızca 15 iken, 2025 yılı itibarıyla bu sayının 120'ye ulaştığı bildirilmektedir. Cami sayısındaki artış, özellikle Müslüman göçmen sayısının yükselmesi, Japon vatandaşlarıyla yapılan evlilikler ve Japonların İslam'a yönelişiyle paralel ilerlemiştir. Son verilere göre Japonya'daki Müslüman nüfusun 230.000[86] ile 350.000[87] arasında olduğu tahmin edilmektedir. Bugün Japonya'nın hemen her büyük şehrinde faaliyet gösteren İslam kültür merkezleri, hem Müslüman topluluklar arasındaki sosyal dayanışmayı güçlendirmekte hem de İslam'ın Japon kamuoyuna tanıtılmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu merkezler, İslam'ı yeni benimseyen Japonlar için rehberlik ve eğitim desteği sunmaktadır.[88]

Japonya'da Kur'an-ı Kerim'in Japoncaya çevirileri de yapılmıştır. Bu çeviriler de İslam'ı anlama çabasının önemli bir yansımasıdır. Kur'an çevirilerinin tarihsel gelişimi, Japonya'daki İslam algısının gelişimini ve Müslüman olmayan Japon entelektüellerin bu alana gösterdiği ilgiyi göstermektedir. Japonya'daki ilk Kur'an çevirileri, ülkedeki Müslüman nüfusun azlığı ve özellikle yerli Müslüman akademisyenlerin yetersizliği sebebiyle çoğunlukla gayrimüslim Japonlar tarafından gerçekleştirilmiştir. 1920 ile 1970 yılları arasında Japonya'da beş farklı Kur'an çevirisi yayımlanmıştır. Bunların ilki, 1920 yılında iki cilt hâlinde basılmış ve "Dünya Kutsal Yazıları Koleksiyonu" *(Complete Collection of the Scriptures of the World)* içinde yer almıştır. Çeviriyi gerçekleştiren kişi, Tokyo Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunu olan ve İngilizceye hâkimiyetiyle tanınan Kenichi Sakamoto'dur. Sakamoto, çevirisinde Kur'an'ın George Salle (1697-1736), J. Medows Rodwell (1808-1900) ve Edward Henry Palmer (1840-1882) tarafından hazırlanan İngilizce versiyonlarını esas almış, daha sonra Hz. Muhammed'in hayatını konu alan bir biyografi de yazmıştır. İkinci Japonca çeviri, 1938 yılında Goro Takahasi ve diğer iki gayrimüslim Japon tarafından "Kutsal Kur'an, İslam'ın Kanonu" *(The Holy Qur'an, the Canon of Islam)* başlığıyla yayımlanmıştır. Çevirideki düzenlemelere ve içeriğe göre bu çevirinin Rodwell'in çevirisinden yararlanılarak ortaya çıktığı varsayılmıştır. 1950 yılında Shumei Okawa adlı bir akademisyen, üçüncü çeviriyi yayımlamış; onu, Toshihiko Izutsu'nun 1957 yılında doğrudan Arapça aslından çevrilmiş ve üç cilt hâlindeki çalışması takip etmiştir. Özellikle Arapça dilinde yetkinliğiyle tanınan Izutsu, İslam felsefesi ve dil bilimi alanında da önemli eserler vermiştir. Beşinci çeviri

85 Bk. https://bulten.isam.org.tr/japonyada-dini-calismalar-ve-islam/ (Erişim 05 Mayıs 2025).

86 Tetsuaki Otaki - Rikako Takai, "Japan Home to a Growing Muslim Presence as it Embraces Change", *The Asahi Shimbun* (25 May 2023) https://www.asahi.com/ajw/articles/14903765 (Erişim 11 Temmuz 2025).

87 Otaki - Takai, "Japan home to a growing Muslim presence as it embraces change", *The Asahi Shimbun* (25 May, 2023), https://www.asahi.com/ajw/articles/14903765, (11 Temmuz 2025).

88 Bk. Anis, "The Emergence of Islam and The Status of Muslim Minority in Japan", 333-337.

ise 1970 yılında, Osaka Yabancı Diller Üniversitesinde görev yapan iki gayrimüslim profesörün müşterek cehdiyle ortaya konmuş ve doğrudan Arapça metinden tercüme edilmiştir. Bu çevirilerin ortak özelliği, büyük ölçüde akademik ilgiyle hazırlanmış olması ve Japonya'daki İslam algısına entelektüel bir katkı sunmasıdır. Bu çevirilere ilaveten 1972 yılında ilk kez bir Müslüman Japon olan Hacı Ömer Mita tarafından Kur'an-ı Kerim'in Japonca çevirisi yapılmıştır. Mita'nın bu eseri, Mekke merkezli Müslüman Dünya Birliğinin (Muslim World League) desteğiyle yayımlanmıştır. Çeviri, her ayetin anlamını yorumlayan ayrıntılı dipnotlarla desteklenen, Japon okuyuculara İslam'ın temel metnini daha derinlemesine kavrama imkânı sunan bir içeriğe sahiptir.[89]

Son yıllarda dikkat çeken bir diğer gelişme ise, Japonya'nın önde gelen yayınevlerinden Heibonsha tarafından yayımlanan *Japonca İslam Sözlüğü* (A Dictionary of Islam)'dür. Yaklaşık dört yıl süren bu kolektif eser, 100'e yakın Japon İslam araştırmacısının katkısıyla hazırlanmış olup, Japonca literatürde İslam'a dair başvuru kaynaklarının zenginleşmesine katkı sunmuştur.[90] Bu eser hem akademik çevrelerde hem de kamuoyunda İslam'a dair bilgiye duyulan ihtiyaca cevap verecek nitelikte kapsamlı bir referans kaynağı olarak değerlendirilmektedir.

Japonya'da İslam'a yönelik akademik ilgi, çeşitli üniversite, araştırma merkezi ve kurumsal yapılar aracılığıyla sürmektedir.[91] Özellikle Tokyo, Kyoto ve Osaka gibi büyük şehirlerdeki köklü üniversitelerde, İslam üzerine lisansüstü düzeyde yürütülen araştırmalar dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Tokyo Üniversitesinde Islamic and Middle Eastern Studies (İslam ve Ortadoğu Çalışmaları), Kyoto Üniversitesinde Islamic Societies in Asia and Africa (Asya ve Afrika'da İslami Toplumlar), Osaka Üniversitesinde ise Islamic Civilization and Arabic Studies (İslam Medeniyeti ve Arap Dili Çalışmaları) başlıklı programlar aracılığıyla İslam dünyası, tarih, toplum ve kültür bağlamında disiplinlerarası bir şekilde ele alınmaktadır. Bu programlar, İslam'ın yalnızca teolojik yönleriyle değil; sosyolojik, tarihsel, kültürel ve dil bilimsel boyutlarıyla da incelenmesini sağlamaktadır. Japon akademi dünyasında, özellikle beşerî bilimler çatısı altında İslam araştırmaları önemli bir yer edinmiştir.

89 Bk. Morimoto, *Islam in Japan*, 29-37; Anis, "The Emergence of Islam and The Status of Muslim Minority in Japan", 332-333.

90 Bk. Morimoto, *Islam in Japan*, 115; "The number of Muslims in Japan is increasing significantly" https://azon.global/en/posts/International-Life/the-number-of-muslims-in-japan-is-increasing-significantly, (Erişim 11 Temmuz 2025).

91 Bk. Shigeru Kamada, Haruo Kobayashi, "Japonya'da İslam Araştırmaları: Bir Medeniyetin Derinliklerine Doğru", çev. M. Salihoğlu, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2014), 97-110.

Yeni Dinî Hareketler

Japonya'da Yahudilik, Hristiyanlık, İslam, Hinduizm, Sihizm ve diğer Doğu Asya dışı dinlere mensup olanlar, ülke nüfusunun yalnızca küçük bir yüzdesini oluşturmaktadır. Niteliksel açıdan azınlık statüsünde bulunan bu grupların, özellikle büyük şehirlerde dinî çeşitlilikte yer aldıkları ve kültürel etkileşim bağlamında çeşitli sosyal alanlarda görünür hâle geldikleri söylenebilir.

Japonca *shinshūkyō* (yeni dinler) terimi, ilkin İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra kullanılmaya başlanmış olup, kökenleri 19. yüzyılın ilk on yıllarına uzanan ve günümüze kadar gelişim göstermiş çeşitli dinî grupları kapsayan genel bir tanımlamadır. Buradaki "yeni" nitelendirmesi, kronolojik olarak yakın dönemde ortaya çıkmış olmayı ya da tamamen özgün bir dini ifade etmez; aksine, "yerleşik dinler" (*kisei shūkyō*) kavramına karşıtlık oluşturan bir anlam taşır. Bu tür gruplar genellikle, yeni bir vizyon ve şifa uygulamaları vadeden, çoğunlukla mevcut dinleri eleştiren karizmatik bir lider etrafında örgütlenmiştir. Doktrinleri ve ritüelleri, Budist tapınaklarında ya da Şinto mabetlerinde bulunanlardan tamamen farklı olmasa da tarihsel süreçte, istisnaları bulunmakla birlikte bu hareketler, toplumsal düzen açısından tehdit unsuru ve potansiyel yönden tehlikeli yapılar diye algılanmıştır.[92]

Japonya'da Budizm ve Şintoizm ile bağlantılı uygulama ve ritüellerin, yüzyıllar öncesine dayanan geçmişleri olduğu, dolayısıyla Japon kimliğini ve kültürünü temsil ettiği ileri sürülmüştür. Yeni Dinler ya da Dinî Hareketler ise Japon kültürel dinî kimliğinin bir parçası olarak tasvir edilmemiştir. Japonya'nın büyük ölçüde kırsal bir toplum yapısından modern bir ulus-devlete dönüşüm sürecini yaşadığı Meiji döneminde (1868-1912), hükûmet, belirli bir kültürel kimlik veya dinî ortodoksi modelini zayıflattığı düşünülen marjinal ve azınlık dinî uygulamalar ile grupları ortadan kaldırmayı hedefleyen politikalar uygulamıştır. Söz konusu uygulama ve gruplar, devletin yoğun denetimi ve incelemesi altına alınmış; "sahte dinler" (*ruiji shūkyō*) ve "sapkınlıklar" (*jakyō*) gibi subjektif terimlerle nitelendirilmiştir. Bu dönemde eleştirilerin odağına yerleşen bazı gruplar, özellikle sahip oldukları geniş takipçi kitlesi sebebiyle dikkat çekmiştir. Bunların en çarpıcı örnekleri, 1838'de Nakayama Miki (1798-1887) tarafından kurulan Tenrikyō ile 1883'te Shimamura Mitsu (1831–1904) tarafından kurulan Renmonkyō'dur. Bu tür hareketler, hem cemaatlerini kaybetme endişesi taşıyan Budist liderler hem de üyelerinin dinî liderlerine duyduğu güçlü bağlılığı toplumsal düzen açısından potansiyel bir tehdit gören seküler otoriteler tarafından tehlikeli addedilmiştir.

---

92 Erica Bafelli, "Fear and the Construction of Minority Religions in Japan", *Religion, State & Society*, 51/3 (2023), 224; ayrıca bk. Mustafa Alıcı, "Yeni Dini Hareketlerin Klasik Dinlerden Farkı: Post-Modern Paganizm Geleneksel Dindarlığa Karşı", *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi* 5(2017), 23-32.

Shinshūkyō kavramı, savaş sonrası Japonya'da, daha önce küçümseyici bir terimle tanımlanan dinî gruplara meşruiyet kazandırmak amacıyla, Japonya Yeni Dinî Örgütler Federasyonu (Federation of New Religious Organisations of Japan / *Shinshūren*) tarafından ortaya atılmış ve başlangıçta söz konusu gruplar tarafından da benimsenmiştir. Analitik bir terim olarak "yeni dinler" ifadesi, akademik çevreler tarafından tarafsız kabul edilmekle birlikte, bu adlandırmanın benimsenmesi, söz konusu örgütlerin toplumsal dışlanmasını engelleyememiştir. Savaş sonrası dönemde, Nichiren Budizm'i merkezli Sōka Gakkai gibi hızla büyüyen hareketler, potansiyel bakımdan tehlikeli sayılmış; özellikle agresif misyonerlik faaliyetleri sebebiyle yoğun eleştirilerin ve medya saldırılarının hedefi olmuştur. Medya, "sahte dinler" gibi açıkça olumsuz anlamlar taşıyan ifadeleri kullanmayı bırakmışsa da "yeni dinler" gibi tarafsız bir terim yerine, geçicilik ve yüzeysellik çağrışımı yapan *shinkō shūkyō* (yeni ortaya çıkan dinler) ifadesini kullanmayı sürdürmüştür.[93]

1960'ların sonundan 1970'lerin başına kadarki dönemde, ABD ve Avrupa'da çok sayıda yeni dinî hareket ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları Asya kökenli olup, Batı'da özellikle üniversite öğrencilerini hedef almış ve bazılarının tam zamanlı misyonerler hâline gelmesini dahi sağlamıştır. Bu küresel eğilim, Japonya'da da karşılık bulmuş ve ülkede çeşitli yeni dinî hareketlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.[94] Yukarıda belirtildiği gibi Japonya'daki yeni dinî hareketler, sadece kronolojik olarak 'yeni' olma özelliği taşımaz; aynı zamanda yerleşik veya geleneksel dinî yapılara *(kisei shūkyō)* alternatif oluşturmalarıyla tanımlanır.

Yetkin Karaoğlu bu konuya tahsis edilmiş eserinde Japonya'da faaliyet gösteren yaklaşık otuz yeni dinî hareketten söz etmektedir.[95] Japonya'daki yeni dinî hareketler arasında en eski olanlardan ikisi, 19. yüzyılda kurulan Tenrikyō ve Konkō-kyō inanç sistemleridir. Bu iki hareket, 1908 yılında Şinto inancının resmî mezhepleri kabul edilmiştir. Bu hareketler arasında en kötü şöhretli olanı, 1987 yılında Matsumoto Chizuo (bilinen adıyla Asahara Shoko) tarafından kurulan Aum Shinrikyō[96] adlı radikal kıyamet tarikatıdır. Hareketin öğretileri, Asya kökenli ruhani geleneklerle Hristiyan apokaliptik inançların birleşiminden oluşmuştur. Aum Shinrikyō, 1995 yılında Tokyo metrosuna düzenlediği sinir gazı (sarin) saldırısıyla onlarca insanın ölümüne, yüzlercesinin yaralan-

93 Bafelli, "Fear and the Construction of Minority Religions in Japan", 225-226.

94 Yetkin Karaoğlu- Ayhan Kuşçulu. "Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 22/1 (Mart 2022), 605-634.

95 Bk. Yetkin Karaoğlu, *Japon Yeni Dini Hareketleri Tanımı, Dini-Fenomenolojik Tarihi, Ortaya Çıkış Nedenleri ve Karakteristik Özellikleri* (Ankara: Eskiyeni Yayınları, 2023); Karaoğlu- Kuşçulu, "Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış", 605-634.

96 Bk. Earhart, *Religion in Japan*, 247-251.

masına yol açmıştır.[97] Aum Shinrikyō saldırıları, Japonların dine ve dinî örgütlere karşı tutumlarında bir dönüm noktası olmuş, Japonya'daki dinlerin doğası, varlığı ve konumu hakkında soruları gündeme getirmiş, dine atfedilen olumsuz ve korkutucu yönleri temsil eder hâle gelmiş, hatta din çalışmalarının itibarının zedelenmesine de yol açmıştır.[98] Aum Shinrikyō daha sonra adını Aleph olarak değiştirmiş ve metro saldırısını düzenlemedeki rolü sebebiyle 2018'de idam edilen kurucusu olmadan kendini rehabilite etmeye çalışmıştır. Japon yeni dinî hareketlerinin en başarılısı, 21. yüzyılda sekiz milyondan fazla üye sayısına ulaştığı söylenen Nichiren Budist[99] grubu olan Sōka-gakkai'dir.[100] Buraya kadar verilen bilgilerden Japonlar arasında geleneksel dinlerin gerilediği anlaşılmamalıdır. Çünkü hâlâ İse Tapınağı her yıl milyonlarca ziyaretçiyi kendine çekmektedir. Ancak Tenrikyō,[101] Konkōkyō,[102] Kurozumikyō,[103] Ōmoto[104] ya da Sekai Kyūsei Kyō[105] gibi diğer bazı dinî gruplar Japonya'da ve Japonya dışında dikkat çekici bir gelişme ve büyüme yaşamakta,[106] Budist mezhepleri de güçlerini korumaktadır.

Sonuç

Japonlar kendi kültür ve geleneklerine büyük oranda bağlı bir toplumdur. Japonların kültür ve gelenekleri Şinto inancı ile şekillenmiştir. Budizm, Konfüçyanizm, Taoizm ve pek çok yeni dinî hareket tarihsel süreçte Japon dünya

97 Dinî hareketlerin şiddetle ilişkisine dair bk. Emine Battal, "İnanç Uğruna Ölme/Öldürme: Yeni Dini Hareketler ve Şiddet", *İnsan ve Toplum* 6/1 (2016), 7-22; Kürşad Kaan Ergün, "Dini Kültlerde Terör Örgütüne Dönüşme Potansiyel: Aum Shinrikyo Vakası", *Türk Savaş Çalışmaları Dergisi* 2/2 (2021), 196-207; Richard Danzing vd., *Aum Shinrikyo: Insights Into How Terrorists Develop Biological and Chemical Weapons* (2012).

98 Bk. Michael Pye, "Aum Shinrikyō. Can Religious Studies Cope?", *Religion* 26/3 (1996), 261-270; Michael Stausberg, "Advocacy in the Study of Religions", *Religion* 44/2 (2014), 220-232.

99 Niçiren/Nichiren Budizmi için bk. Hüsamettin Karataş, *Nichiren Budizmi* (Ankara: Berikan, 2020).

100 Bk. Earhart, *Religion in Japan*, 241-246.

101 Bk. Earhart, *Religion in Japan*, 236-240; Dila Baran, "Tenrikyō", *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. S. Turan ve E. Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2024), 888-892; Merve Üstek, "Japon Yeni Dini Hareketlerindeki Kadın Liderlerin Rolü ve
Etkisi: Tenrikyō Örneği", *Universal Journal of Theology* 10/1 (Haziran 2025), 22-50.

102 Bk. İbrahim Emre Şamlıoğlu, "Konkōkyō", *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. S. Turan ve E. Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2024), 516-518.

103 Bk. İbrahim Emre Şamlıoğlu, "Kurozumikyō", *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. S. Turan ve E. Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2024), 526-527.

104 Bk. Yetkin Karaoğlu, "Japon Yeni Dinî Hareketi Ōmoto'nun Dinî-Fenomenolojik Tarihi", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 23/1 (Mart 2023), 311-336.

105 Halil İbrahim Şenavcu, "Sekai Kyūsei Kyō", *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. S. Turan ve E. Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2024), 781-784.

106 Bk. Elizabeth Derrett, "The International Face of a Japanese 'New Religion': Sekai Kyūsei Kyō in Brazil and Thailand", *Religion* 13/3 (1983), 205-217; Christopher Reichi, "Etnohistory of The Creation of a New Religion in Multicultural Japan", *Asian Anthropology* 22/2 (2023), 116-132.

görüşünü ve kültürünü etkilemiş, Japonlar bu inanç biçimlerini kendi kültürleri ile sentezlemişlerdir.

Japonya'da Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi dinlerin diğer dinlerden farklı bir yönü vardır. Yahudilik, esas itibarıyla Japonya'ya göç eden Yahudilere ait bir inanç sistemi olarak sınırlı bir topluluk içinde varlık göstermektedir. Bu topluluk, kendi mabetleri ve geleneksel uygulamaları çerçevesinde dinî hayatını sürdürmektedir. Hristiyanlık yayılmacı ve misyoner karakterli bir dindir. Hristiyan gruplar Japonya'da 16. yüzyıldan itibaren bu özelliğiyle hareket etmektedir. Hristiyanlık zaman zaman Japonları medenileştirici bir din diye de tanıtılmıştır. Japonlar arasında bu dini benimseyenler bulunmaktadır. Günümüzde de çeşitli Hristiyan mezhepleri, özellikle gençler ve üniversite öğrencileri üzerinde yoğunlaşan misyonerlik faaliyetleriyle varlık göstermektedir. İslam ise daha çok bu ülkeye göç eden Müslüman topluluklar aracılığıyla tanınmıştır. Bilindiği gibi İslam da yayılmacı özelliği olan bir dindir, bu yüzden Japonlar arasında İslam'ı benimseyenler de vardır. Bütün bu dinler cemaatleri ve mabetleri ile Japonya'da dinî yaşamın içinde yerini almıştır.

Kaynakça

Adam, Baki. "Din Hakkında Genel Bilgiler", *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. B. Adam. Ankara: Grafiker, 2015, 35-56.

Alıcı, Mustafa. "Yeni Dinî Hareketlerin Klasik Dinlerden Farkı: Post-Modern Paganizm Geleneksel Dindarlığa Karşı", *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi* 5(2017), 23-32.

Anis, Bushra. "The Emergence of Islam and the Status of Muslim Minority in Japan", *Journal of Muslim Minority Affairs*, 18:2 (1998), 329-345.

Arık, Durmuş. "İslam Açısından Diğer Dinler ve Mensupları", *Dinler arası İlişkiler El Kitabı*, ed. Ali İsra Güngör. 129-158. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.

Arık, Durmuş. "Şintoizm", *Dinler Tarihi El Kitabı*. ed. B. Adam. 466-476. Ankara: Berikan Yayınevi, 2015.

Arık, Durmuş. *Kavram Atlası Dinler Tarihi I.* Ankara: Gazi Kitabevi, 2020.

Aston, W. G. *Shinto The Ancient Religion of Japan.* London: Constable Cpmpany Ltd., 1921.

Bafelli, Erica. "Fear and the Construction of Minority Religions in Japan", *Religion, State & Society*, 51/3 (2023), 223-237.

Baran, Dila. "Tenrikyo", *Yeni Dinî Hareketler Ansiklopedisi.* ed. Süleyman Turan ve Emine Battal. 888-892. İstanbul: Okur Akademi, 2024.

Battal, Emine. "İnanç Uğruna Ölme/Öldürme: Yeni Dinî Hareketler ve Şiddet", *İnsan ve Toplum* 6/1 (2016), 7-22.

Bayatlı, Necdet Yaşar. *Irak Türkmen Foklorunda İyeler.* Bağdat: 2017.

Bocking, Brian. "Fundamental Rites? Religion, State, Education and the Invention of Sacred Heritage in post-Christian Britain and pre-War Japan", *Religion* 25/3 (1995), 227-247.

Breen, John - Teeuwen, Mark. *A New History of Shinto.* West Sussex: Blackwell Publishing, 2010.

Brock, Jackie. "Campus Ministry in Japan", *Journal of the European Pentecostal Theological Association* 26/2 (2006), 147-155.

Danzing, Richard vd. *Aum Shinrikyo: Insights into How Terrorists Develop Biological and Chemical Weapons.* 2012.

Derrett, Elizabeth. "The Iternational Face of a Japanese 'new religion': Sekai Kyusei Kyo in Brazil and Thailand", *Religion* 13/3 (1983), 205-217.

Dial, William E. *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan.* Oxford; Oxford Un. Press, 2007.

Dikme, Nurcan. *Türk İnanışlarında Iduk Yer-Sub ve Günümüzdeki Yansımaları.* Ankara: Ankara Üniversite, Sosyal Bilimler Enst. Doktora Tezi, 2025.

Dobbins, James C.- Gay, Suzanne. "Shinto in the History of japanese Religion: An Essay by Kuroda Toshio", *Religions of Japan in Practice*, Ed. George J. Tanabe. 451-467. Princeton: Princeton University Press, 1999.

Earhart, H. Byron. *Religion in Japan Unity and Diversity*. Boston: Wadsworth Cengage Learning, 2014.

Erdem, Mustafa. *Allah Katındaki Din İslam.* Ankara: Tulpars Yayınları, 2020.

Ergün, Kürşad Kaan. "Dinî Kültlerde Terör Örgütüne Dönüşme Potansiyeli: Aum Shinrikyo Vakası", *Türk Savaş Çalışmaları Dergisi* 2/2 (2021), 196-207.

Erkal, Mehmet Mustafa. *Saha/Yakut İnanç Dünyası.* Ankara: A.Ü. Yayınevi, 2025

Eroğlu, Ahmet Hikmet. "Hristiyanlık", *Dinler Tarihi El Kitabı*. ed. B. Adam. 133-194. Ankara: Grafiker Yayınları, 2015.

Eroğlu, Ahmet Hikmet. *Kavram Atlası Dinler Tarihi II*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2020.

Eroğlu, Ahmet Hikmet. *Türk Halk İnançlarına Giriş*. Ankara: Aziz Andaç, 2006.

Gömeç, Sadettin Y. *Şamanizm ve Eski Türk Dini.* Ankara: Berikan Yayınevi, 2016.

Günay Ünver - Güngör, Harun. *Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dini Tarihi.* Ankara: Berikan Yayınevi, 2015.

Fujiwara, Satoko. "Problems of teaching about religion in Japan: another textbook controversy against peace", British Journal of Religious Education, 29/1 (2007), 45-61.

Güngör, Ali İsra. "Kilise'nin Yeni Misyon Anlayışında İnkültürasyon'un Yeri", *Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43/1 (Nisan 2002), 171-185.

Güngör, Ali İsra. *Cizvitler.* İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2016.

Güngören, İlhan. *Zen Budizm Bir Yaşama Sanatı*. İstanbul: Yol Yayınları, 2003.

Hardacre, Helen. *Shinto A History* New York: Oxford University Press, 2016.

https://bulten.isam.org.tr/Japonya'da-dini-calismalar-ve-islam/ Erişim 05 Mayıs 2025.

https://jbasr.com/basr/#:~:text=The%20British%20Association%20for%20the%20Study%20of%20Religions %20 (BASR)%2C,of%20religions%20through%20the%20international, Erişim 04 Mayıs 2025.

https://www.advantour.com/japan/religion.htm, Erişim 23 Nisan 2025.

https://www.britannica.com/topic/Japanese-religion, Erişim 23 Nisan 2025.

https://www.twinkl.fr/teaching-wiki/religions-of-japan, Erişim 23 Nisan 2025.

Ichijo, Atsuko. "What does It Mean to be a Christian Nationalist in Meiji Japan? Religion, Nationalism and the State", *International Journal for the Study of the Christian Church*, 23/4, (Nov. 2023), 309-327. doi: 10.1080/1474225X.2023.2260284

Iglehart, Charles Wheeler. "Religion and Internationalism in Japan", *Religious Education* 42/1 (1947), 46-50.

Ipgrave, Michael. "Christianity in the world of Japan's religions: reception, incorporation, separation", *International Journal for the Study of the Christian Church*, 16:3 (2016), 197-210.

Josephson, Jason A. *The Invention of Religion in Japan*. Chicago: The University of Chicago Press, 2012.

Kamada, Shigeru- Kobayashi, Haruo. "Japonya'da İslam Araştırmaları: Bir Medeniyetin Derinliklerine Doğru", çev. M. Salihoğlu, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2014), 97-110.

Kapner, Daniel Ari - Levine, Stephen. "The Jews of Japan", *Jerusalem Viewpoints* No: 425, (2000), 1-8.

Karaoğlu, Yetkin – Kuşçulu, Ayhan. "Japon Yeni Dinî Hareketlerine Genel Bir Bakış", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 22/1 (Mart 2022), 605-634.

Karaoğlu, Yetkin. "Japon Yeni Dinî Hareketi Ōmoto'nun Dinî-Fenomenolojik Tarihi", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 23/1 (Mart 2023), 311-336.

Karaoğlu, Yetkin. *Japon Yeni Dinî Hareketleri Tanımı, Dini-Fenomenolojik Tarihi, Ortaya Çıkış Nedenleri ve Karakteristik Özellikleri.* Ankara: Eskiyeni Yayınları, 2023.

Karataş, Hüsamettin. *Nichiren Budizmi.* Ankara: Berikan Yayınevi, 2020.

Kocalan, Elif Büşra. "Japonya'ya Müslüman Göçü", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (Aralık 2020), 733-757.

Komura, Akiko. "Japonya'daki İslam Tarihinden Bakışla Japon Maneviyatı", çev. Yetkin Karaoğlu. *Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Eylül 2023), 169-190.

Kuroda, Hisham. "Muslims in Japan: a preliminary report", *Institute of Muslim Minority Affairs*, 7/1 (1986), 187-192.

Kuşculu, Ayhan. "Japonya'da Hristiyan Misyoner Hareketleri", *Bilimname* 13/2 (2007), 139-151.

Küçük, Abdurrahman – Tümer, Günay – Küçük, M. Alparslan. *Dinler Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi, 13. Basım, 2022.

Larsson, Ernils. "Covenantal Pluralism in "Homogenous" Japan: Finding a Space for Religious Pluralism", *The Review of Faith & International Affairs* 20/1 (2022), 43-55.

Meral, Yasin. *Yahudi Kaynakları Işığında Yahudilik.* İstanbul: Milel Nihal, Yayınları, 2021.

Miyaji, Naokazu "What is Shinto", *Contemporary Religions in Japan* 7/1 (1966), 40-50.

Morris, James Harry. "Christian–Muslim Relations in China and Japan in the Sixteenth and Early Seventeenth Centuries", *Islam and Christian–Muslim Relations* 29/1 (2018), 37-55.

Noble, Colin. "Christians and the State in Early Twentieth Century Japan: From Confrontation to Collaboration and Back Again", *Japanese Studies* 25/1 (2005), 65-79.

Okamura, Naoki. "Intercultural Encounters as Religious Education: Japanese Students at a Christian University and Their Religious Transformation", *Religious Education*, 104/3 (2009), 289-302.

Okuda, Kazuhiro. "Christian Religious Education Research in the Japanese Context", *Religious Education* 101/4 (2006), 458-461.

Otaki, Tetsuaki - Takai, Rikako. "Japan Home to a Growing Muslim Presence as it Embraces Change", *The Asahi Shimbun (*25 May 2023) https://www.asahi.com/ajw/articles/14903765 Erişim 11.07.2025.

Özcan, Şevket. "Abdürreşid İbrahim'in Gözüyle Japonların İnanç Dünyası", *Abdürreşid İbrahim'in Hayatı, Düşünce Dünyası ve Etkileri*, ed. Ş. Özcan -Higashitotsu Kutluk. 213-239. Ankara: Nobel 2024.

Picken, Stuart D.B. *Essentials of Shinto: an analytical guide to principal teachings.* Connecticut, London: Greenwood Press, 1994.

Pin, Silvia. *Jews in Japan: Presence and Perception.* Berlin/Boston: De Gruyter Oldenburg, 2024.

Pye, Michael. "Aum Shinrikyō. Can Religious Studies Cope?", *Religion* 26/3 (1996), 261-270.

Reichi, Christopher. "Etnohistory of the Creation of a New Religion in Multicultural Japan", *Asian Anthropology* 22/2 (2023), 116-132.

Religious Statistics, Edit. Kadrosu, *Contemporary Religions in Japan*, 1/1 (1960), 96-98.

Schimmel, Annemarie. *Dinler Tarihine Giriş.* Ankara: Güven Matbaası, 1955.

Spae, Joseph J. "The Catholic Church in Japan", *Contemporary Religions in Japan* 4/1 (1963), 3-78.

Stark, Rodney, Hamberg, Eva & Miller, Alan S. "Exploring Spirituality and Unchurched Religions in America, Sweden, and Japan", *Journal of Contemporary Religion*, 20/1 (2005), 3-23.

Stausberg, Michael. "Advocacy in the Study of Religions", *Religion* 44/2 (2014), 220-232.

Şamlıoğlu, İbrahim Emre. "Konkōkyō", *Yeni Dinî Hareketler Ansiklopedisi*. ed. S. Turan ve E. Battal. 516-518. İstanbul: Okur Akademi, 2024.

Şamlıoğlu, İbrahim Emre. "Kurozumikyō", *Yeni Dinî Hareketler Ansiklopedisi*. ed. S. Turan ve E. Battal. 526-527. İstanbul: Okur Akademi, 2024.

Şenavcu, Halil İbrahim. "Sekai Kyusei Kyo", *Yeni Dinî Hareketler Ansiklopedisi*. ed. S. Turan ve E. Battal. 781-784. İstanbul: Okur Akademi, 2024.

Tamura, Yoshirō. "What is Religion", *Contemporary Religions in Japan* 5/4 (1964), 296-331.

Werblowsky, R.J. Zwi. "Religions in Japan", *Contemporary Religions in Japan* 4/3 (1963), 189-202.

"The number of Muslims in Japan is increasing significantly", https://azon.global/en/posts/International-Life/the-number-of-muslims-in-japan-is-increasing-significantly. Erişim 11 Temmuz 2025.

Üstek, Merve. "Japon Yeni Dinî Hareketlerindeki Kadın Liderlerin Rolü ve Etkisi: Tenrikyō Örneği", *Universal Journal of Theology* 10/1 (Haziran 2025), 22-50.

Williams, George. *Religions of The World Shinto*. Chelsea House Publishers, 2005.

Woodard, William P. "The Religious World in Japan", *Contemporary Religions in Japan* 1/1 (1960), 78-83.

Yaşkan, Samet. *Şintoizm Arınma Dua Sunu.* İstanbul: Urzeni Yayıncılık, 2020.

Yitik, Ali İhsan. *Hint Dinleri*. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 2005.

Zhong, Yijiang. "Freedom, Religion and the Making of the Modern State in Japan, 1868–89", *Asian Studies Review* 38/1, (2014), 53-70.

JAPONYA'DA İSLAM'IN GELİŞİM SÜRECİ VE JAPONYA'DA İLK MÜSLÜMANLAR

MEHMET ÇAKIRTAŞ*

Giriş

7. yüzyılda Arap Yarımadası'nda doğan İslam, kısa süre içinde Asya, Afrika ve Avrupa'ya yayılarak evrensel bir din hüviyeti kazanmıştır. Bu yayılış, sadece fetihlerle değil; tüccarların, seyyahların, sûfîlerin, davetçilerin ve ilim adamlarının faaliyetleriyle de gerçekleşmiştir. Bu geniş etkileşim ağı içinde Japonya, İslam dünyasıyla doğrudan teması olmayan nadir coğrafyalardan biri olmuştur. Doğu Asya'nın uç noktasında yer alması, Japonya'nın İslam'la geç karşılaşmasında belirleyici olmuştur.

Japonya'nın İslam'la ilk temasının kesin tarihi bilinmemektedir. Ancak bazı tarihî kaynaklar, Orta Çağ'da Çin üzerinden gelen Müslüman tüccar ve seyyahların bu bölgede sınırlı temaslar kurmuş olabileceğini göstermektedir.[1] Ancak bu temasların Japon toplumu nezdinde kalıcı bir etki bırakmadığı anlaşılmaktadır. İslam'ın Japonya'da bilfiil tanınması ve dinî kimlik olarak kabul görmesi, esasen Meiji restorasyonu (1868) sonrası döneme tekabül eder. Bu dönemde Batı'ya açılma politikaları çerçevesinde Japon toplumu, farklı dinî ve kültürel akımlarla karşı karşıya kalmış; Hristiyanlık gibi Batı kaynaklı dinî oluşumların yanı sıra İslam da entelektüel çevrelerde ve siyasi tahayyüllerde kendisine yer bulmaya başlamıştır. Bu ilginin neticesinde 1870'li yıllarda Hz. Peygamber'in hayatı ile ilgili eserler Japoncaya çevrilmeye başlanmıştır. [2]

* Doç. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

1 Yuzo Nagata, "Japonya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/575; Fauziah Fathil, "Japonya ve Güney Kore'de İslam ve Müslüman Azınlıklar", *Yeni Türkiye*, XXIII/96 (2017), 302-316, 304; Mehmet Çakırtaş, "Abdürreşid İbrahim'in Bir Mirasi: Dünü ve Bugünüyle Tokyo Camii", *Abdürreşid İbrahim'in Hayatı, Düşünce Dünyası ve Etkileri*, ed. Şevket Özcan-Higashitotsu Kutluk (Ankara: Nobel Yayınları, 2024), 189.

2 Nagata, "Japonya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları 2001), 23/575; Kuşçulu, Ayhan-Yetkin Karaoğlu, "Japonya'da İslam Peygamberi Hz. Muhammed Hakkında Yapılan Çalışmalar (1873-1926): Dinler Tarihi Açısından Değerlendirme", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XIII/2 (2022), 313-341, 328.

İslam'ın Japonya'daki gelişim süreci esasen üç ana evre etrafında şekillenmiştir. Bunlardan birincisi 19. yüzyılın sonlarında başlayan Osmanlı-Japon diplomatik ilişkileri çerçevesinde gerçekleşen ilk temaslar, ikincisi bireysel temaslar ve münferit ihtidalar, üçüncüsü ise 20. yüzyılın başlarında Türk-Tatar ve Hintli göçmenlerin öncülüğünde gerçekleşen cemaatleşme ve kurumsallaşma faaliyetleri dönemidir. Bu evreler boyunca Japonya'daki İslam varlığı; dinî tebliğ, kültürel etkileşim, göç hareketleri ve jeopolitik hesaplarla beslenen çok boyutlu bir yapıya dönüşmüştür.

Osmanlı Devleti'nin II. Abdülhamid döneminde uyguladığı Panislamist politikalar çerçevesinde Japonya ile ilişki kurma girişimleri, İslam'ın bu ülkedeki bilinirliğini artıran önemli etkenlerden biri olmuştur. 1890 yılında Japonya'ya gönderilen Ertuğrul fırkateyni ve bu seferin ardından yaşanan trajik kazayla birlikte oluşan sempati ortamı, iki ülke arasında sembolik ve tarihî bir bağ kurulmasına vesile olmuştur. Bu olaydan sonra İstanbul'a gelen iki Japon'un Müslüman olması ise Japonya'daki İslami sürecin fiilî başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir.[3]

Japonya'da bireysel İslami faaliyetlerde bulunan en dikkat çekici isimlerinden biri, Tatar kökenli din âlimi, seyyah ve Panislamist düşünür Abdürreşid İbrahim'dir. 1909 yılında gerçekleştirdiği Japonya ziyareti sırasında hem birebir tebliğ faaliyetlerinde bulunmuş hem de Japon entelektüel çevrelerinde İslam'a dair pozitif bir algının oluşmasına katkı sağlamıştır.[4] 1905 Rus-Japon savaşı ve 1917 Bolşevik Devrimi sonrası Türk-Tatar göçleri ise İslam'ın Japonya'da cemaatleşme ve kurumsallaşması noktasında yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Bu metin, Japonya'da İslam'ın tarihî serüvenini, ilk temaslardan 1940'lı yıllara kadar geçen süreçte kronolojik ve tematik bir bütünlük içinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. İslam öncesi Japon dinî yapısından başlanarak, ilk diplomatik temaslar, bireysel çabalar, göçmenlerin çalışmaları, ilk mühtediler ve Müslüman topluluğun kurumsallaşma faaliyetleri bütüncül bir şekilde değerlendirilecektir.

İslam öncesi Japonya'nın Dinî ve Sosyo-Kültürel Yapısı

Japonya'da İslam'ın gelişim sürecini doğru bir biçimde kavrayabilmek için öncelikle bu toplumun İslam öncesi döneme ait dinî yapısı ile toplumsal değer dünyasının genel çerçevesi üzerinde durmak gerekir. Japon halkının tarihî inanç yapısı, esas itibarıyla Şintoizm, Budizm ve Konfüçyanizm gibi sistemler etrafında şekillenmiş; bu öğretiler zamanla birbirini dışlayan değil, tamamla-

3 Nagata, "Japonya", 23/575;

4 Abdurreşid İbrahim, *Âlem-i İslam ve Japonya'da İslamiyet'in Yayılması*, haz. Mehmet Paksu, (İstanbul: Nesil Yayınları 2012), 413-414; Cemil Lee, "İslam'ın Uzakdoğu'ya Yayılışı ve Abdürreşid İbrahim Efendi", *İlim ve Sanat*, 20 (1988), 7-8.

yan ve iç içe geçmiş yapılar olarak toplumun kültürel dokusunda varlık göstermiştir. Bu senkretik yapı, dinî hoşgörü açısından elverişli bir ortam sunsa da mutlak hakikat iddiası taşıyan tek tanrılı dinlerin, özellikle de İslam'ın Japon toplumunda doğrudan ve hızlı biçimde kabul görmesini zorlaştıran bir unsur olmuştur.

Şintoizm: Doğaya Dayalı Kadim İnanç

Şintoizm, Japonya'nın en eski ve yerli inanç sistemi olup, "Kami" adı verilen kutsal varlıklar, doğa unsurları ve atalara yönelik saygı üzerine temellenmiştir. Dağlar, nehirler, ağaçlar ve hatta taşlar gibi tabiat unsurları kutsal kabul edilmekte ve bu unsurlarla uyum içinde yaşamak, bireyin manevî bütünlüğünün temel şartı görülmektedir. Bu yapısıyla Şintoizm, Japon millî kimliğiyle derin bir biçimde özdeşleşmiş; toplumsal düzen ile kutsallık arasında doğrudan bir bağ kurarak, özellikle imparatorluk anlayışının meşrulaştırılmasında rol oynamıştır.[5]

Kutsal kitap, peygamberlik ya da evrensel ahlaki ilkeler gibi teolojik çerçevelerden yoksun olan Şinto, daha çok geleneksel ritüeller, törenler ve sembolik pratiklerle yaşayan bir inanç sistemidir. Tapınak ziyaretleri, mevsimlik festivaller ve atalara yönelik ibadetler, bireylerin günlük yaşamında Şinto'nun görünür boyutlarını oluşturur. Bu yönüyle Şintoizm, bireysel inançtan ziyade toplumsal aidiyetin pekiştirildiği bir kültürel pratik olarak öne çıkar.[6] Dolayısıyla, bireysel iman ve mutlak hakikat temelli bir din olan İslam'ın bu inanç zemininde geniş bir etki alanı bulması, yapısal ve zihinsel engellerle karşılaşmıştır.[7]

Budizm'in Yayılışı ve Dinî Senkretizm

Budizm, Japonya'ya 6. yüzyılda Kore Yarımadası üzerinden ulaşmış ve kısa sürede aristokrat çevrelerde benimsenmiştir. Mahayana geleneğine dayalı çeşitli mezhepler, özellikle Zen, Tendai ve Nichiren gibi kollar aracılığıyla hem entelektüel hem de halk düzeyinde geniş bir etki alanı kazanmıştır. Budizm'in Japonya'daki en çarpıcı özelliği, Şintoizm ile çatışmak yerine onunla birleşerek senkretik bir yapı oluşturmasıdır. Pek çok tapınakta hem Budist hem de Şinto

5 Kürşat, Demirci, "Şintoizm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları 2010), 39/177; Halil İbrahim Şenavcu, "Şintoizm'deki Tanrı İnancının Japon Sosyal Yaşamına Etkisi", *Eskiyeni*, 46 (2022), 77-78.

6 Yetkin Karaoğlu, "Japonya'daki İslam Tarihi'nden Bakışla Japon Maneviyatı", *Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/1 (2023): 173–175.

7 Demirci, "Şintoizm", 39/177-179; Elif Büşra Kocalan, "Yeni Dinî Kimlik Oluşum, Şekillenme ve İfade Etme Aşamalarında Sosyal Medyanın Rolü", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9/2 (2022), 230–234.

ritüellerinin birlikte uygulanması, Japon halkının çok dinli yaşam pratiğine zemin hazırlamıştır.[8]

Budizm'in meditasyon, karma, reenkarnasyon ve bireysel arınma gibi kavramlara dayanan mistik yapısı, İslam'ın ahkâm merkezli, cemaat temelli ve yaratıcı inancı ön plana çıkaran sistematiğiyle doğrudan örtüşmemektedir.[9] Bu nedenle İslam, Japonya'da karşılaştığı manevî zemin üzerinde yeni ve farklı bir tecrübe olarak algılanmıştır.

Konfüçyanizm: Toplumsal Ahlak ve Devlet Disiplini

Konfüçyanizm, Japonya'da bir dinî inançtan ziyade ahlaki bir öğreti olarak etkili olmuş; özellikle Tokugawa (1603–1868) dönemiyle birlikte devletin resmî ideolojisine dönüşmüştür.[9] Hiyerarşi, görev bilinci ve toplumsal uyum gibi kavramları merkeze alan bu öğreti, birey-devlet ilişkilerini şekillendiren normatif bir çerçeve sunmuştur. Konfüçyanizm'in bu yönüyle otoriteye bağlılık ve düzenin korunması gibi değerleri beslemesi, farklı dinî akımların kamusal alanda görünürlük kazanmasını sınırlamıştır.[10]

Bu dönemde dışarıdan gelen dinî sistemler – Hristiyanlık başta olmak üzere – devletin birliğine tehdit görülmüş ve sert politikalarla sınırlandırılmıştır. Aynı anlayış, İslam'ın da uzun süre Japon toplumunda kurumsal bir yapı oluşturmasını engelleyen temel sosyo-politik bariyerlerden biri olmuştur.

Dinî Senkretizm ve Pratik Yönelimler

Japon toplumunun dinî yapısında öne çıkan en dikkat çekici özelliklerden biri, birden fazla inanç sistemine eşzamanlı bağlılık gösterebilmesidir. Aynı bireyin yaşam döngüsü içinde doğumda Şinto, evlilikte Hristiyan, ölümde ise Budist ritüellere başvurması bu durumu açıkça yansıtır.[11] Bu yaklaşım, inançların metafizik doğruluğundan ziyade, toplumsal işlevine ve duygusal tatmine odaklanma eğiliminden kaynaklanmaktadır. Din, bireylerin sosyal uyumlarını güçlendiren ve törenlerle anlam kazanan bir araç görülmektedir.

---

8 Günay Tümer, "Budizm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları 1992), 6/55; Karataş, Hüsamettin, "Erken Dönem Japon Budizmi", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVIII/2 (2013), 53-67; Kutlutürk, Cemil, "Budda Dharma/Budizm", *Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz (İstanbul: Milel Nihal Yayınları 2019), 203-215.

9 Toshihiko Izutsu, *Sufism and Taoism: A Comparative Study of Key Philosophical Concepts* (Berkeley: University of California Press, 1983), 34-45.

10 Ahmet Güç, "Konfüçyüsçülük", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları 2002), 26/167-170; Mie Shîgemîtsu, "Modern Japonya'da Konfüçyen Felsefi Değerler", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2/6 (2004), 97-113.

11 Karaoğlu, "Japonya'daki İslam Tarihi'nden Bakışla Japon Maneviyatı", 170.

Bu senkretik anlayış, dinin kamusal otoriteyle ilişkisinin zayıf kaldığı, bireysel ve özel alanla sınırlı bir zeminde şekillenmesine neden olmuştur. [12] Dolayısıyla, birey ve toplum hayatını bütüncül biçimde düzenlemeyi hedefleyen İslamiyet'in bu kültürel ortamda geniş çaplı bir kabul görmesi, yapısal ve zihinsel engellerle karşı karşıya kalmıştır.

Sakoku: Dışa Kapalı Dönem ve Dinî İzolasyon

Japonya, 17. yüzyılda Tokugawa Şogunluğu tarafından uygulamaya konulan sakoku (*kapalı ülke*) politikası çerçevesinde yaklaşık iki buçuk asır (1603–1868) boyunca dış dünyaya büyük ölçüde kapalı kalmıştır.[13] Bu dönemde yalnızca Çin ve Hollanda ile sınırlı ticari ilişkilere izin verilmiş;[14] Hristiyan misyonerler ülkeden çıkarılmış, Hristiyanlığı benimseyen Japonlar ise ağır cezalarla karşı karşıya bırakılmıştır. Söz konusu politika, sadece Batı dünyasına yönelik bir izolasyon olmayıp, aynı zamanda İslam dünyası dâhil olmak üzere tüm yabancı unsurların etkisini sınırlamayı amaçlamıştır.

Bu katı izolasyonist siyaset, Müslüman tüccarların ve seyyahların Japonya'ya ulaşmasını büyük oranda engellemiş; böylece İslam hakkında bilgi edinilmesi ihtimalini ortadan kaldırmıştır. Japon halkı bu süreçte İslam'a dair doğrudan bir temas kuramamış, İslam hakkındaki bilgi ise son derece yüzeysel, dolaylı ve çoğu zaman yanlış yansımalar üzerinden şekillenmiştir. Sakoku dönemi, Japonya'nın dinî çoğulculukla temasını kesintiye uğratan ve İslam'ın bu ülkeye girişini geciktiren bir dönem olmuştur.

Meiji Restorasyonu ve Dinî Yapının Yeniden İnşası

19. yüzyılın ikinci yarısında Japonya'da başlayan Meiji restorasyonu (1868), sadece siyasal ve ekonomik bir dönüşüm değil, aynı zamanda din-devlet ilişkilerinde de köklü bir yeniden yapılanma sürecini beraberinde getirmiştir. Bu dönemde Batı'nın bilimsel, askerî ve teknolojik birikimi örnek alınırken, dinî alan da devletin ideolojik yönelimleri doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Şintoizm, millî kimliğin temel unsuru olarak öne çıkarılmış; imparatorun kutsallığını esas alan bir resmî inanç hâline getirilmiş ve devlet destekli bir yapıya kavuşturulmuştur.[15] Böylece, Japon millî kimliği ile Şinto'nun özdeşleşmesi, dı-

12 Karaoğlu, "Japonya'daki İslam Tarihi'nden Bakışla Japon Maneviyatı", 169-190

13 Merthan Dündar, "Japonya, İslamiyet ve Orta Asya: Japonya'nın İslam Siyaseti İçinde İdil-Ural Türkleri", *Orta Asya'da Temsilden Fobiye İslam*, ed. Muhammet Savaş Kafkasyalı (Ankara-Türkistan: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, 2012), 1388-1389.

14 Paul Kennedy, *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri*, çev. Birtane Karanakçı (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013), 40; Dündar, "Japonya, İslamiyet ve Orta Asya: Japonya'nın İslam Siyaseti İçinde İdil-Ural Türkleri", 1388.

15 Demirci, "Şintoizm", 39/177; Şenavcu, "Şintoizm'deki Tanrı İnancının Japon Sosyal Yaşamına Etkisi", 77-78.

şarıdan gelen dinlerin – özellikle evrensellik iddiasındaki İslam gibi inançların – yayılmasını güçleştirmiştir.

Meiji sonrası dönemde, laiklik Batılı anlamda benimsenmemiş, din daha çok özel alanın konusu görülmüştür. Bu anlayış, devletin İslam'a mesafeli ve pasif bir duruş sergilemesine yol açmıştır. Bununla birlikte, Japonya'nın Asya'daki liderlik iddiası çerçevesinde İslam dünyasıyla zaman zaman taktiksel ilişkiler kurduğu da gözlemlenmiştir.[16]

Bu dönemde Budist kurumlar üzerinde reformist baskılar artmış olsa da Hristiyanlık üzerindeki yasaklar kaldırılarak dinî çoğulculuk açısından görece bir serbestiyet ortamı oluşturulmuştur. Bu ortam, Japon entelektüellerinin farklı inanç sistemlerine yönelik ilgisini artırmış, özellikle sömürgeci Batı'ya karşı alternatif duruş sergileyen İslam dünyası dikkat çekici hâle gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin Panislamist siyaseti ve İslam ülkelerindeki antiemperyalist söylemler, Japon düşünce çevrelerinde İslam'a yönelik olumlu bir algının oluşmasına katkı sağlamıştır.[3]

Bu bağlamda, 20. yüzyılın başında Japonya'ya gelen Müslüman seyyahlar ve davetçiler, özellikle Abdürreşid İbrahim gibi isimler, dinî tebliğ açısından daha uygun bir sosyo-kültürel zeminle karşılaşmışlardır.[4] Meiji dönemiyle birlikte şekillenen bu yeni arayışlar, İslam'ın Japonya'daki ilk entelektüel muhataplarını ortaya çıkarmış ve sonraki süreçteki Müslüman cemaatleşmesinin temelini oluşturmuştur.

Meiji dönemi Japonya'sı dinî meselelere yaklaşımında ölçülü, denetleyici ve ihtiyatlı bir çizgi izlemiştir. Hristiyanlık ve İslam gibi Japonya'ya yabancı dinler, devletin millî bütünlük anlayışıyla çatışmamak koşuluyla tolere edilmiş; ancak teşvik edilmemiştir. Japon aydınları İslam'ı anlamaya çalışmış; özellikle Osmanlı Devleti ile ilgili merak, Pan-Asyacı arayışlarla birleştiğinde daha somut araştırmalara dönüşmüştür. Bununla birlikte, Meiji döneminde İslam'ın Japonya'da kamusal ve kurumsal düzeyde yayılması için uygun bir zemin oluşmamış, bu din uzun süre sınırlı bir ilgi nesnesi olarak kalmıştır.

İslam'ın Japonya'ya İlk Girişi ve Erken Temas Teorileri

Orta Çağ'da Dolaylı Temaslar ve Coğrafi Uzaklık

İslam'ın Japonya'ya ne zaman ulaştığına dair kesin bir tarih vermek mümkün değildir. Ancak tarihî veriler, bu temasların başlangıçta dolaylı ve sınırlı nitelikte gerçekleştiğini göstermektedir. 8. yüzyıldan itibaren Müslüman tüccarların Hint Okyanusu üzerinden Çin'in güney limanlarına ulaşarak burada

16 Dündar, "Japonya, İslamiyet ve Orta Asya: Japonya'nın İslam Siyaseti İçinde İdil-Ural Türkleri", 1390-1396.

ticaret kolonileri kurdukları bilinmektedir. Çin ile ekonomik ve kültürel ilişkileri bulunan Japonya'nın, bu yolla İslam medeniyetiyle dolaylı bir temas kurduğu anlaşılmaktadır. [17]

Buna rağmen, söz konusu döneme ait Japon topraklarında Müslüman varlığına işaret eden doğrudan bir yazılı ya da arkeolojik kanıt bulunmamaktadır. Çin kaynaklarında "Batılı yabancılar" anlamında kullanılan Huíhúi gibi ifadelerle zikredilen Müslüman topluluklar, Japonya'nın İslam dünyasıyla dolaylı karşılaşmalarına dair ipuçları sunsa da bu etkilerin kalıcı bir iz bıraktığına dair veri bulunmamaktadır.[18] Japonya'nın Batı Asya'dan hem fiziki hem de kültürel olarak uzaklığı, bu temasların sınırlı kalmasına neden olmuştur. Bu durum, İslam'ın Japonya'da geç tanınmasının temel sebeplerinden biri sayılmaktadır.

İslam'ın Japonya'ya Girişinin Jeopolitik Arka Planı

19. yüzyılın son çeyreği, küresel güç dengelerinin yeniden şekillendiği bir dönemdir. Bu süreçte Osmanlı Devleti, hilafet merkezli Panislamist bir siyaset geliştirerek dünya genelindeki Müslüman topluluklarla ilişkilerini derinleştirmeye çalışırken; Japonya ise Batı emperyalizmine karşı Asya merkezli Pan-Asyacı düşünceler etrafında yeni ittifak arayışlarına yönelmiştir.[19] İki medeniyetin bu paralel stratejik arayışları, İslam'ın Japonya'ya giriş sürecinde belirleyici jeopolitik bir arka plan oluşturmuştur.

Sultan II. Abdülhamid, Osmanlı hilafet makamını yalnızca sembolik bir unvan değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerde kullanılabilecek etkili bir diplomatik araç olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda, Uzak Doğu'daki Müslüman topluluklarla ve Batı emperyalizminin etkisi altındaki ülkelerle bağ kurmak, hilafetin görünürlüğünü artırmak adına stratejik bir hedef hâline gelmiştir.[20] Sultan II. Abdülhamid'in bu yaklaşımı Japonya'yı da kapsamış; modernleşme yolunda hızla ilerleyen bu ada ülkesi, Osmanlı yönetimi tarafından "ittifak kurulabilecek medeni bir doğulu güç" görülmüştür.

Japonya cephesinden bakıldığında ise benzer bir ilgiden söz etmek mümkündür. Meiji restorasyonu sonrasında Japonya, Asya'nın lider gücü olma iddiasını yalnızca ekonomik ve askerî alanlarla sınırlı tutmamış; kültürel ve entelektüel düzlemde de Batı dışı güçlerle ilişkilerini güçlendirmeye yönelmiştir. Pan-Asyacı düşünce bu noktada önemli bir ideolojik çerçeve sunmuş,[21] Os-

17 Nagata, "Japonya", 23/575; Fathil, "Japonya ve Güney Kore'de İslam ve Müslüman Azınlıklar", 304. Çakırtaş, "Abdürreşid İbrahim'in Bir Mirasi: Dünü ve Bugünüyle Tokyo Camii", 189.

18 Fathil, "Japonya ve Güney Kore'de İslam ve Müslüman Azınlıklar", 304.

19 Hasan Barlak, "Japonya'da İslam Davetçisi Bir Türk: Abdürreşid İbrahim: Dinî Fikirleri ve Stratejisi", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22/3 (2020), 672.

20 İsa Abidoğlu, "Gerçekten Japonya Müslümanlaşiyor mu?", 301-302.

21 Dündar, "Japonya, İslamiyet ve Orta Asya: Japonya'nın İslam Siyaseti İçinde İdil-Ural Türkleri", 1390-1393.

manlı Devleti de bu vizyon içinde dikkat çeken bir aktör hâline gelmiştir. Japon entelektüelleri, Osmanlı'nın İslami ve siyasi tecrübesini modernleşme sürecinde dikkate değer bir örnek sayılmış; İslam medeniyetine dair ilk bilgileri genellikle Batı kaynaklarından edinmekle birlikte, bu kaynakları kendi Asya merkezli okuma biçimleriyle yeniden yorumlamışlardır.

Öte yandan Japonya, İslam'a yalnızca bir inanç sistemi değil, aynı zamanda Batı sömürgeciliğine karşı geliştirilebilecek alternatif medeniyet anlayışının bir parçası olarak da yaklaşmıştır. Özellikle 1904-1905 Rus-Japon Savaşı sırasında, Japonya'nın Müslüman esirlere yönelik yaklaşımı ve İslam dünyasına verdiği olumlu mesajlar, Pan-Asyacı perspektifin stratejik bir uygulamasına işaret etmektedir.[22] Bu dönem, Japon devletinin İslam'a dair resmî bir politika geliştirmediği ancak onu dikkatle izlediği bir "stratejik yakınlık" evresidir.

Her iki taraf açısından bakıldığında, Osmanlı'nın Panislamcı vizyonu ile Japonya'nın Pan-Asyacı düşüncesi, birbiriyle tamamen örtüşmese de kesişen noktalar sunmuştur. Japonya, Batı karşıtı duruşunda İslam dünyasını potansiyel bir dost görürken; Osmanlı da Asya'daki prestijini artırmak ve İslam'ın evrensel mesajını yaymak amacıyla Japonya ile ilişkilerini dikkatle geliştirmeye çalışmıştır. Bu stratejik denklem, İslam'ın Japonya'da ilk kez anlamlı bir şekilde tanınmasının önünü açmış; dinî, kültürel ve siyasi etkileşimlerin zemini hazırlanmıştır.

20. yüzyılın başlarından itibaren Japonya'nın İslam dünyasına yönelik ilgisi daha somut ve stratejik bir boyut kazanmaya başlamıştır. Özellikle Çin ile 1894-1895 yıllarında yapılan savaşın ardından Japonya'nın bölgedeki Müslüman topluluklarla komşu olduğu gerçeği daha belirgin biçimde fark edilmiştir. Bu savaş sürecinde Kore üzerindeki nüfuz mücadelesi sırasında, Japon istihbarat raporları, Çin yönetimiyle çeşitli sebeplerle sorun yaşayan Müslüman grupların -özellikle Uygurlar ve Çinli Müslümanlar (Hui/Dungan/Tungan)- potansiyel siyasi aktörler olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymuştur.[23] Böylece Japonya, bu toplulukları ileride bölgesel müttefik şeklinde kullanabileceği düşüncesiyle daha yakından izlemeye başlamıştır.

Bu dönemde bazı Hindistanlı Müslüman tüccarların ve seyyahların Japonya'da İslami tebliğ faaliyetlerinde bulundukları bilinmekle birlikte,[24] bu girişimlerin sınırlı ölçekte kaldığı ve arşiv belgelerine doğrudan yansımadığı

22 İsmail Hakkı Göksoy, "Uzakdoğu", *Günümüz Dünyasında Müslüman Azınlıklar,* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1998), 282; Samarrai, Salih Mahdi S., *Islam in Japan History, Spread, and Institutions in The Country*, (Tokyo: 2003), 8.

23 Dündar, "Japonya, İslamiyet ve Orta Asya: Japonya'nın İslam Siyaseti İçinde İdil-Ural Türkleri", 1390-1393.

24 Samarrai, *Islam in Japan History, Spread, and Institutions in The Country*, 9; Nobuo Misawa, "Shintoism and Islam in interwar Japan: How did The Japanese come to believe in Islam", *Orient Reports of the Society for Near Eastern Studies in Japan,* Volume XLVI, 2011, s. 46-54.

görülmektedir. Bu nedenle, Japonya'daki erken dönem Müslüman misyonerlik faaliyetlerini belgelerle somut biçimde izlemek oldukça güçtür. Ancak Japonya'nın farklı Müslüman halklara ilgisi, yalnızca dinî değil, aynı zamanda jeopolitik ve istihbari saiklerle de şekillenmiştir.

Japonya'nın İslam dünyasına ilgisinin belirginleştiği bir diğer kırılma noktası ise 1904-1905 Rus–Japon Savaşı'dır. Bu savaş, yalnızca Asya'daki güç dengelerini değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda İslam dünyasında büyük yankı uyandırmıştır. Asyalı ve Hristiyan olmayan bir gücün, Avrasya'nın baskın emperyalist güçlerinden Rusya karşısındaki zaferi, Osmanlı başta olmak üzere pek çok İslam ülkesinde takdirle karşılanmıştır.[25] Bu durum, Japonya'nın sadece doğu Asya'daki Müslüman halklarla değil, aynı zamanda Rusya sınırları içindeki Müslüman topluluklarla da tanışmasını ve bunları stratejik hesaplarına dâhil etmesini sağlamıştır.

Savaş süresince Japon yetkililerin, Rus ordusundaki Müslüman askerleri etkilemeye yönelik propaganda faaliyetleri yürütmesi ve Tatarca yayınlarla İslami vurgulara yer vermesi, bu stratejik yönelimin örneklerinden biri şeklinde değerlendirilebilir. Öte yandan Osmanlı Devleti de bu gelişmeleri yakından takip etmiş ve dönemin sultanı II. Abdülhamid, General Pertev Demirhan'ı savaş sahasını gözlemlemek üzere bölgeye göndermiştir.[26] Bu tür diplomatik gözlemler, Japonya'nın İslam dünyasındaki imajını pekiştirirken, Osmanlı kamuoyunda da Japonya'ya yönelik ilgiyi artırmıştır.

Bu çerçevede, 20. yüzyılın başlarında Japonya'nın İslam'a ve Müslümanlara yönelik ilgisi yalnızca entelektüel meraktan ibaret kalmamış; bölgesel güç dengeleri, istihbarat ve siyasal nüfuz politikaları ile iç içe geçmiş şekilde gelişmiştir. Japonya'nın bu dönemde hem Çinli hem Rusya Müslümanları ile ilgilenmeye başlaması, onun Asya'daki çok kutuplu diplomatik vizyonunun bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Osmanlı–Japon Diplomatik İlişkileri ve Ertuğrul Fırkateyni Kazası

Osmanlı Devleti ile Japonya İmparatorluğu arasında kurulan ilk resmî ilişkiler, 19. yüzyılın son çeyreğinde, küresel diplomatik hareketliliğin arttığı bir dönemde gerçekleşmiştir. 1887 yılında Japon İmparatoru Meiji, Osmanlı Devleti ile dostane ilişkiler kurmak amacıyla Prens Komatsu Akihito'yu İstanbul'a göndermiştir. Bu ziyaret, Doğu'nun iki köklü imparatorluğu arasında sembolik de olsa karşılıklı bir nezaket zemini oluşturmuş, II. Abdülhamid tarafından da sıcak bir biçimde karşılanmıştır. İmparator Meiji'nin Sultan'a gönderdiği nişan

25 Nagata, "Japonya", 23/574.
26 Nagata, "Japonya", 23/575.

ve dostluk mektubu, iki ülke arasında doğrudan temasların ilk resmî belgesi olmuştur.

Bu diplomatik temasın devamı niteliğinde, 1889 yılında Osmanlı Devleti, Japonya'ya bir iade ziyareti düzenlemeye karar vermiştir. Bu amaçla görevlendirilen Ertuğrul fırkateyni, İstanbul'dan ayrılarak uzun ve zorlu bir yolculuğun ardından 1890 yılında Japonya'ya ulaşmıştır. Görevi, Sultan II. Abdülhamid'in hediyelerini ve nişanını Japon İmparatoru'na takdim etmek ve Osmanlı Devleti'nin iyi niyetini temsil etmekti. Ziyaret başarıyla tamamlanmış; ancak dönüş yolculuğu sırasında Wakayama açıklarında meydana gelen büyük bir fırtına, fırkateynin kayalıklara çarparak batmasına neden olmuştur (18 Eylül 1890). Bu elim kazada 581 denizci hayatını kaybetmiş, yalnızca 69 kişi sağ kurtarılabilmiştir.[27]

Ertuğrul fırkateyni faciası, trajik boyutlarının ötesinde, iki millet arasında güçlü bir empati ve dayanışma duygusu doğurmuştur. Japon halkı, kazazedelere büyük bir şefkat ve yardımseverlikle yaklaşmış; sağ kalan Osmanlı askerleri Japon savaş gemileriyle İstanbul'a gönderilmiş, halktan toplanan yardım bağışları da bizzat Japon temsilciler aracılığıyla Osmanlı başkentine ulaştırılmıştır.[28] Bu sürecin sembol isimlerinden ve İstanbul'da İslam'ı seçerek Abdulhalil adını alan Yamada Torajirō, Sultan II. Abdülhamid'in ısrarı üzerine aralarında Mustafa Kemal Paşa'nın da bulunduğu bazı Osmanlı subaylarına biraz Japonca öğretmiş;[29] hem yardım elçisi hem de iki halk arasında kültürel köprü işlevi gören bir figür hâline gelmiştir. Yamada, İstanbul'da geçirdiği süre boyunca Osmanlı toplumu ile yakın ilişkiler kurmuş; onunla birlikte gelen Noda Shōtarō ise Müslümanlığı kabul ederek "Abdülhalim" ismini almıştır. [30] Bu bireysel dönüşüm, Japonya'daki ilk Müslüman ihtida örneklerinden biri olarak kayda geçmiştir.

Trajik kazanın ardından Osmanlı Devleti, Japon halkının gösterdiği insani tavrı büyük bir takdirle karşılamış ve bu olay, Japonya'ya yönelik diplomatik ilgiyi artırmıştır. Her ne kadar bu dönemde iki ülke arasında doğrudan bir resmî ittifak tesis edilememişse de Ertuğrul hadisesi kalıcı bir dostluk atmosferi yaratmış, halklar arası sempatiyi derinleştirmiştir.[31] II. Abdülhamid'in bu ilişkiye verdiği önem, yalnızca bir deniz seferi ile sınırlı kalmamış; ilerleyen yıllarda Japonya'ya yönelik siyasi ve kültürel ilgiyi sürdürmek suretiyle devam etmiştir.

27 Nagata, "Japonya", 23/574.

28 F. Şayan Şahin, "Ertuğrul Faciası Şehitlerinin Aileleri İçin Toplanan Yardım", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 112 (1998), 109-152.

29 Hee-Soo Lee (Cemil)- İbrahim İlhan, *Osmanlı Japon Münasebetleri ve Japonya'da İslamiyet* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,1989), s. 76-77; Göksoy, "Uzakdoğu", *Günümüz Dünyasında Müslüman Azınlıklar,* 279.

30 Nagata, "Japonya", 23/575.

31 Nagata, "Japonya", 23/574.

Ertuğrul faciası, Osmanlı ve Japon toplumları arasında duygusal ve tarihsel bağların kurulmasına vesile olmuş; Panislamcı ve Pan-Asyacı diplomasi vizyonlarının kesiştiği simgesel bir olay hâline gelmiştir. Özellikle Japonya'nın modernleşme sürecindeki başarıları karşısında, Osmanlı kamuoyunda Japon modeline yönelik artan hayranlık ve ilgi de bu sürecin önemli bir yansımasıdır. Ertuğrul fırkateyni hadisesi yalnızca bir trajedi değil, aynı zamanda iki medeniyetin ilk anlamlı temasının temel taşı olmuştur.

Japonya'daki İlk İslam Temsilleri: Tatar-Türk, Arap ve Hintli Müslümanlar

Japonya'da İslam'ın fiilen varlık göstermeye başlaması, doğrudan Japon halkının ihtidasıyla değil, farklı coğrafyalardan gelen yabancı Müslüman topluluklar aracılığıyla gerçekleşmiştir. 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Japonya'nın liman şehirlerinde ticaret yapan Müslüman tüccarların varlığı, bu ülkede İslam'ın fiilî temsiline dair ilk izler kabul edilebilir. Meiji döneminde (1868–1912) özellikle Hindistan ve Güneydoğu Asya menşeli Müslümanların Yokohama, Kobe ve Tokyo gibi önemli ticaret merkezlerinde faaliyet göstermeye başladıkları bilinmektedir.

Bununla birlikte, bazı kaynaklar Malay ve Cava kökenli denizcilerin Britanya veya Hollanda gemilerinde görev yaparken Japon limanlarına uğradığını ve böylece ilk Müslüman-Japon temaslarının sağlandığını ileri sürmektedir.[32] Özellikle Nagasaki gibi güney limanlarında bu tür bireysel karşılaşmaların yaşanmış olması muhtemeldir. Ancak bu görüşleri destekleyecek arşiv belgelerinin sınırlı oluşu, söz konusu iddiaları tarihsel kesinlikten uzaklaştırmaktadır.

Japonya'da İslam'ın somut ve kurumsal düzeyde temsil edilmesi ise 1890 Ertuğrul fırkateyni kazası sonrası döneme rastlamaktadır. Osmanlı donanmasına ait geminin Japonya ziyareti ve yaşanan facia, hem halklar arası duygusal bir yakınlık oluşturmuş[33] hem de Japonların İslam dünyasına ilgisini artırmıştır.

Bu ilginin pratiğe yansıdığı en önemli gelişmelerden biri, Tatar Müslümanlarının Japonya'ya yerleşmesi olmuştur. Özellikle 1904–1905 Rus–Japon Savaşı sonrasında, Rusya'nın Türk-Tatar Müslüman tebaası Japonya'ya sempatiyle yaklaşmış, bu zaferi Asya'nın Batı'ya karşı kazandığı bir başarı olarak yorumlamıştır. Savaştan kısa süre sonra, Rus İmparatorluğu'ndaki baskılardan kaçan bazı Tatar aileleri ve din adamları Japonya'ya sığınmayı tercih etmiştir.[34] Asıl göçler 1917 Bolşevik Devrimi sonrası olmuş, artan siyasi baskılar neticesinde

32 Fathil, "Japonya ve Güney Kore'de İslam ve Müslüman Azınlıklar", 304.

33 Barlak, "Japonya'da İslam Davetçisi Bir Türk: Abdürreşid İbrahim: Dinî Fikirleri ve Stratejisi", 686.

34 Elif Büşra Kocalan, "Japonya'ya Müslüman Göçü", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20/1 (2020), 738.

Orta Asya ve İdil-Ural bölgesinden kaçan çok sayıda Tatar-Türk mülteci, önce Çin'e, oradan da Japonya'ya göçmüştür.[35] Bu mülteciler, Japonya'da kurulan ilk organize Müslüman topluluğun temelini oluşturmuşlardır.

Tatarların yanında, Osmanlı ve Türkiye kökenli Müslümanların da Japonya'daki İslam temsiliyetinde önemli rol oynadığı görülmektedir. Her ne kadar Osmanlı Devleti doğrudan bir din görevlisi göndermemiş olsa da II. Abdülhamid döneminde Abdürreşid İbrahim gibi Japonya'ya seyahat eden İslam davetçileri desteklenmiştir. 1908–1910 yılları arasında büyük Asya seyahati kapsamında 1909 yılında Japonya'yı ziyaret eden Abdürreşid İbrahim, burada hem yerli halkla temas kurmuş hem de çeşitli toplantılarla İslam'ı anlatma girişimlerinde bulunmuştur.[36]

Hindistanlı Müslümanların Japonya'daki varlığı ise daha çok entelektüel ve siyasal faaliyetler ile ticari etkinlikler çerçevesinde olmuştur. Hintli tüccarlar, 19. yüzyıl sonundan itibaren Yokohama ve Kobe'de ufak ticari koloniler oluşturmuş, bazıları aileleriyle birlikte burada yaşamıştır. Japonlar bu Hintli Müslümanlar sayesinde günlük hayatta ilk defa bir Müslümanın ibadetine, yaşam tarzına şahit olmuşlardır.[37] Bombay asıllı Müslüman tacirlerin 1870'lerde Yokohama'da kiraladıkları bir evi mescit olarak kullandıklarına dair bilgiler kayıtlara yansımıştır. Tatarlardaki gibi Hintli entelektüellerin bireysel faaliyetlerinden bahsetmek de mümkündür. Bu isimler arasında en dikkat çeken şahsiyet, Muhammed Barkatullah olmuştur. 1909 yılında Japonya'ya gelen Barakatullah, Tokyo'daki Waseda Üniversitesinde ders vermiş ve Hindistan'daki İngiliz karşıtı Panislamist fikirlerini burada da yaymaya çalışmıştır.[38]

Arap kökenli Müslümanların Japonya'daki erken döneme ait varlığı ise oldukça sınırlı kalmıştır. Bu dönemde daha çok Osmanlı tebaası içinde yer alan birtakım Arap kökenli tüccar ve denizcilerin bazı Japon limanlarına uğramaları muhtemeldir. Netice itibarıyla Japonya'daki ilk İslam temsilleri, farklı kültürel ve coğrafi geçmişlere sahip Müslüman birey ve toplulukların ortak çabalarıyla şekillenmiştir. Bu öncü kuşaklar, sayıca az olmakla birlikte, Japon halkının İslam'la doğrudan temas kurmasına vesile olmuş; cami inşaları, eğitim faaliyetleri ve sosyal etkileşimler yoluyla İslam'ın Japonya'da tanınmasına zemin hazırlamıştır.

35 Nagata, "Japonya", 23/574; Fathil, "Japonya ve Güney Kore'de İslam ve Müslüman Azınlıklar", 305; Dündar, "Japonya, İslamiyet ve Orta Asya: Japonya'nın İslam Siyaseti İçinde İdil-Ural Türkleri", 1390-1384.

36 Abdurreşid İbrahim, *Âlem-i İslam ve Japonya'da İslamiyet'in Yayılması*, haz. Mehmet Paksu, (İstanbul: Nesil Yayınları, 2012), 413-414; Nagata, "Japonya", 23/574; Barlak, "Japonya'da İslam Davetçisi Bir Türk: Abdürreşid İbrahim: Dinî Fikirleri ve Stratejisi", 671.

37 Fathil, "Japonya ve Güney Kore'de İslam ve Müslüman Azınlıklar", 304.

38 Samee Nasim Siddiqui, The Career of Muhammad Barkatullah (1864–1927): From Intellectual to Anticolonial Revolutionary", Master's thesis, University of North Carolina at Chapel Hill, 2017, 46-54.

İlk Japon Mühtediler ve Öne Çıkan İsimler

İslam'ın Japonya'da tanınma ve kabul görme süreci, ilk Japon mühtedilerle somut hâle gelmiş, bazı Japonlar İslam'ı seçmişlerdir. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Müslüman olan ilk Japon bireyler, sayıca az olsalar da gerek sembolik etkileri gerekse temsil ettikleri tarihî önem itibarıyla dikkate değerdir. Bu şahsiyetler, yalnızca din değiştirmekle kalmamış; aynı zamanda Osmanlı-Japon ilişkilerinin gelişiminde ve İslam'ın Japonya'da tanınmasında öncül roller üstlenmişlerdir.

Bu isimlerin başında, 1890 Ertuğrul fırkateyni kazasının ardından Japonya'dan Osmanlı'ya gönderilen yardım heyetiyle birlikte İstanbul'a gelen Yamada Torajirō ve Noda Shōtarō yer alır. 1891 yılında İstanbul'da İslamiyet'i kabul eden bu iki genç, Japonya'daki ilk mühtediler olarak kayda geçmiştir. Noda, ihtida ettikten sonra Abdülhalim adını almış ve Harbiye Mektebi'nde Japonca öğretmenliği yaparken aynı zamanda İslami eğitim almıştır.[39] Yamada'nın da Müslüman olduğu, bazı kaynaklarda "Abdulhalil" ismini aldığına dair rivayetlerle aktarılmakta; kesin olmamakla birlikte İstanbul'da geçirdiği süre boyunca Osmanlı toplumuyla kurduğu yakın temas, onun dinî eğilimini açıkça ortaya koymaktadır. Yamada, Japonya'ya döndükten sonra da Türkiye ile ilişkisini kesmemiş, ömrü boyunca Türk-Japon dostluğu için çalışmıştır. İstanbul'daki hatıralarını Japon basınına anlatmış; 1890'lardaki popüler Japon dergilerinde Osmanlı izlenimlerine yer vermiştir. Bu sayede, Yamada ve Noda, Japonya'da Osmanlı ve İslam hakkında kamuoyu oluşmasına katkıda bulunmuşlardır. Her iki ismin Müslüman oluşu, dönemin Osmanlı basınında da büyük bir ilgiyle karşılanmış; bu durum, Japon halkına yönelik İslami ilgiyi pekiştiren bir gelişme görülmüştür.[40]

Bu ilk örnekleri takip eden en dikkat çekici mühtedi ise, samuray kökenli bir entelektüel olan Yamaoka Kotarō'(1880-1959)'dur. Abdürreşid İbrahim ile Hindistan'ın Bombay şehrinde tanışan Yamaoka'nın hayatında dönüştürücü bir etki yaratmış; 1909'da Müslüman olmuş ve "Ömer Yamaoka" adını almıştır. Bir yıl sonra Abdürreşid ile birlikte Osmanlı coğrafyasına seyahat etmiş;[41] İstanbul'da Hilafet merkezini ziyaret ettikten sonra Hicaz'a giderek hac farizasını yerine getirmiştir.[42] Bu yolculuk, İslam dünyasında büyük yankı uyandırmış ve onun bu seyahat ile ilgili kaleme aldığı yazılar aracılığıyla geniş bir coğrafyada

39 Nagata, "Japonya", 23/575; Nobuo Misawa, Göknur Akçadağ, "The First Japanese Muslim, Shōtarō Noda (1868-1904)", *Annals of Japan Association for Middle East Studies,* Tokyo, 23/1 (2007), 87-88. Karaoğlu, "Japonya'daki İslam Tarihi'nden Bakışla Japon Maneviyatı", 172.

40 Lee (Cemil)- İlhan, *Osmanlı Japon Münasebetleri ve Japonya'da İslamiyet*, 76-77; Göksoy, "Uzakdoğu", 279.

41 Nagata, "Japonya", 23/575.

42 Samarrai, *Islam in Japan History, Spread, And Institutions in The Country*, 9; Barlak, "Japonya'da İslam Davetçisi Bir Türk: Abdürreşid İbrahim: Dinî Fikirleri ve Stratejisi", 684.

Tarihî ve aktüel boyutlarıyla Japonya'nın inanç haritası Türkiye'de sınırlı sayıda kişinin bilgi sahibi olduğu bir alandır. Kültür hayatımızda genellikle modernleşme tartışmalarının bir kutbu olarak ele alınan Japonya'nın kültürü hakkındaki araştırmalar ise hayli yenidir. Oysa Japonya'daki dinlerden Müslümanların serüvenine, mühtedilerden müsamahaya, dinî eğitim kurumlarından medyada İslam'ın temsil biçimlerine, İslam algılarından ticari hayata, halk inanışlarından heykel sanatına, Türk-Japon dostluğundan yeni kültürel temsillere uzanan çok sayıda mesele söz konusudur.

Farklı bakış açılarını bir araya getiren *Japonya'da İslam ve Diğer Dinler*, Japonya'nın çok katmanlı dinî yapısını ve İslam'ın bu coğrafyada kazandığı özgün yerini kapsamlı biçimde ele alan öncü bir çalışma niteliğinde. Kısır tartışmanın, genel geçer bakışların dışına çıkan kitapta Kur'an, Hz. Muhammed, hadis ve tasavvuf araştırmaları ile Rûmî ve Budist düşünce karşılaştırmaları gibi konular bambaşka bir perspektifle ele alınıyor. Japonya'daki ahlak anlayışları, İslam ile kültürel etkileşimler ve değer temelli ilişkiler bireysel ve toplumsal boyutlarıyla değerlendiriliyor. Japonya'nın tarihini ve kültürünü de yakından tanımanızı sağlayan eserde, aynı zamanda Şintoizm, Budizm, Hristiyanlık ve Yahudilik gibi diğer dinî geleneklerin tarihsel, kültürel ve sanatsal boyutları da ayrıntılı bir şekilde inceleniyor.

Meselelere hem içeriden hem de dışarıdan bakabilmeyi başaran birbirinden ilginç metinlerden müteşekkil *Japonya'da İslam ve Diğer Dinler*, Japonya'daki dinî yapıları, bunlar üzerine yapılan çalışmaları ve kurumları anlamak isteyenler için vazgeçilmez bir başvuru kaynağı hüviyetinde.

45.YIL
pinaryayincilik
pinaryayincilik
pinaryayinlari
9 789753 529884